

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การวิเคราะห์นโยบาย มาตรการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
กับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย”

โดย

รศ.ดร.เอกกมล สายจันทร์

กุมภาพันธ์ 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การวิเคราะห์นโยบาย มาตรการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
กับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย
: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และพิษณุโลก

คณะผู้วิจัย

ตั้งกัก

รศ.ดร.เอกกมล สายจันทร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชุดโครงการ “ การวิเคราะห์ นโยบาย มาตรการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบาย มาตรการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และพิษณุโลก” นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบาย มาตรการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย” ที่ทางศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีววิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) เพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย โดยพื้นที่ในจังหวัดภาคเหนือนี้ได้เลือกเอาจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส) ภาคเหนือตอนบน และตอนล่างคือ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพิษณุโลกตามลำดับเป็นพื้นที่ของการศึกษา

รายงานการวิจัยนี้สำเร็จลงได้ก็โดยได้รับความร่วมมือจากทั้งเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปปส. ทั้งสองแห่ง เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอื่นๆ คณะกรรมการขององค์กรเครือข่ายภาคประชาชนทั้งหลายที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ ที่สำคัญยิ่งคือ การร่วมทำงานอย่างแข็งขันของนักวิจัยร่วมคือ อาจารย์พิกุล อิทธิธีรวงษ์ และ ทีมผู้ช่วยนักวิจัยทั้ง 5 คนคือ คุณจตุพจน์ รัชกิจรุ่งโรจน์ คุณอาณัติ สุทธิเสมอ คุณปริยวรรณ สุวรรณศูนย์ คุณกานต์ ไทยาภิรมย์ และคุณพิทยา พุสสาย โดยเฉพาะคุณพิทยา นอกจากจะเป็นผู้ช่วยในการรวบรวมแนวความคิดต่าง ๆ แล้ว ยังทำหน้าที่ในการประมวลข้อมูล และการจัดเรียบเรียงรูปเล่มของรายงานนี้ จึงขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายไว้ ณ ที่นี้ด้วย ส่วนข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่อาจพบเห็นในรายงานนี้ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยภาคเหนือ

เอกกมล สายจันทร์

หัวหน้าโครงการวิจัยภาคเหนือ

พฤศจิกายน 2547

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของการแพร่หลายของยาเสพติด	1
1.2	ความหมายของสิ่งเสพติด	3
1.3	สถานการณ์ปัญหาเสพติดภาคเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540	4
1.4	สถานการณ์ยาเสพติดนอกประเทศด้านภาคเหนือ	6
1.5	แนวโน้มของสถานการณ์ปัญหาเสติดนอกประเทศด้านภาคเหนือ	7
1.6	สถานการณ์ยาเสพติดชายแดนภาคเหนือ	8
1.7	แนวโน้มของปัญหาเสพติดบริเวณชายแดน	8
1.8	สถานการณ์ยาเสพติดพื้นที่ตอนในภาคเหนือ	9
1.9	แนวโน้มของปัญหาเสพติดในพื้นที่ตอนใน	13
1.10	สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ใจกลาง (Heart Land)	13

บทที่ 2 วิธีการศึกษาและแนวคิด

2.1	วิธีการศึกษา	15
2.2	แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	15
2.3	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
2.4	กรอบคิดในการวิจัย	29

บทที่ 3 พัฒนาการของปัญหาและการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของจังหวัดเชียงใหม่

3.1	ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่	30
3.2	สถานการณ์ปัญหาเสพติดในจังหวัดเชียงใหม่	30
3.3	แนวโน้มสถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดเชียงใหม่	34

บทที่ 4 พัฒนาการของปัญหาและการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของจังหวัดพิษณุโลก

4.1	ข้อมูลพื้นฐานลักษณะทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลก	43
4.2	สถานการณ์ปัญหาเสพติดของจังหวัดพิษณุโลกก่อนปี พ.ศ.2545	44
4.3	สถานการณ์ปัญหาเสพติดของจังหวัดพิษณุโลกตั้งแต่ปี พ.ศ.2545	57

บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในภาคเหนือ

5.1	ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในห้วง 3 เดือน ระหว่างประกาศสงคราม เอาชนะยาเสพติดใน 17 จังหวัดภาคเหนือ	64
5.2	ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในห้วงระหว่างประกาศสงคราม เอาชนะยาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด	65

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

5.3 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในหัวระหว่างประกาศสงคราม เอาชนะยาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด	66
5.4 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดตั้งแต่ประกาศสงครามเอาชนะ ยาเสพติดจนถึงปัจจุบัน (สิงหาคม 2546) จังหวัดภาคเหนือ (ถึง 31 ส.ค.46)	67
5.5 ผลลัพธ์ (OUTCOMES) ของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตั้งแต่การประกาศสงครามเอาชนะยาเสพติด	68
บทที่ 6 ผลวิเคราะห์องค์กรชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่	
6.1 พัฒนาการและบทบาทขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในจังหวัดเชียงใหม่	72
6.2 แหล่งสนับสนุนจากทั้งภายใน-ภายนอก	78
6.3 กระบวนการในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	80
6.4 ผลการดำเนินงานและผลกระทบต่อชุมชน	82
6.5 กรณีตัวอย่างกลุ่มเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	84
บทที่ 7 ผลวิเคราะห์องค์กรชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	
7.1 พัฒนาการและบทบาทขององค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในจังหวัดพิษณุโลก	93
7.2 แหล่งสนับสนุนจากทั้งภายใน-ภายนอก	96
7.3 กระบวนการในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	98
7.4 ผลการดำเนินงานและผลกระทบต่อชุมชน	101
7.5 กรณีตัวอย่างกลุ่มเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ จังหวัดพิษณุโลก	103
7.6 ผลวิเคราะห์จากหน่วยงานของรัฐต่อการดำเนินนโยบายป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดพิษณุโลก	107
บทที่ 8 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	115
บรรณานุกรม	123
เอกสารอ้างอิง	124
ภาคผนวก	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของการแพร่หลายของยาเสพติด

สันนิษฐานกันว่ามนุษย์รู้จักยาเสพติดมานาน้อยกว่า 5,000 ปีมาแล้ว โดยเชื่อว่าชุมชนในแถบตะวันออกกลาง เช่น เมโสโปเตเมีย และบริเวณที่เป็นพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งประเทศอิรักและอิหร่านในปัจจุบันนี้นั้น ประชาชนผู้อยู่อาศัยในบริเวณแถบนี้เป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่รู้จักการปลูกฝิ่น นอกจากนี้ชาวกรีกโบราณ ซึ่งมีถิ่นอาศัยอยู่ไม่ไกลจากแถบนี้ก็ทราบว่าฝิ่นมีคุณสมบัติในการระงับความเจ็บปวดต่างๆ และความเครียดของผู้เสพ ชาวอินเดียก็ทราบว่ายาเสพติดทำให้เกิดความมึนเมา ส่วนชาวยุโรปอื่นๆ ก็รู้จักสรรพคุณของฝิ่นเมื่อมีการล่าเมืองขึ้นในศตวรรษที่ 18-19 และชาวอังกฤษเป็นผู้นำฝิ่นจากอินเดียไปใช้ชาวจีนได้ลิ้มรสและผูกพันจนกระทั่งนำไปสู่สงครามฝิ่นระหว่างจีนกับอังกฤษ ในช่วงปีพ.ศ. 2382 – 2384 ที่โด่งดังไปทั่วโลก แต่ในที่สุดจีนก็แพ้ ซึ่งนอกจากจะต้องชดใช้ค่าเสียหายเป็นจำนวนมหาศาลให้แก่อังกฤษแล้วยังต้องถูกบีบบังคับยอมให้อังกฤษเช่าเกาะฮ่องกงกลายเป็นแหล่งสำคัญของการค้ายาเสพติดที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก (ลิขิต เทอดสถิรศักดิ์ : 2528)

ในส่วนของยุโรปและสหรัฐอเมริกาหลังจากได้รับรู้เกี่ยวกับฝิ่นจากบรรดาอาณานิคมทั้งหลายแล้ว ก็ได้มีการค้นพบประโยชน์จากฝิ่นที่สกัดออกมาเป็นมอร์ฟินที่ใช้ในการเยียวยาอาการบาดเจ็บของทหารที่ได้รับจากการต่อสู้ในสงครามต่างๆ จึงทำให้ชาวยุโรปและสหรัฐอเมริกาเริ่มติดยาเสพติดกันมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อพัฒนาไปสู่การผลิตเป็นเฮโรอีน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นยาเสพติดที่ร้ายแรงมากขึ้นและมีราคาแพงมาก แต่โดยที่ประเทศเหล่านี้มีฐานะร่ำรวยทำให้คนมีกำลังซื้อสูงจึงทำให้ยาเสพติดที่ถูกผลิตจากส่วนต่างๆ ของโลกถูกลักลอบนำเข้าสู่ยุโรปและสหรัฐอเมริกามากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งมีการแปรรูปของผลผลิตยาเสพติดในรูปแบบและคุณสมบัติที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ ถึงแม้ว่าบทลงโทษทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดและการเสพจะรุนแรงมากจนถึงขั้นประหารชีวิต แต่ดูเหมือนว่าการแพร่หลายของยาเสพติดกับมีมากขึ้นทั้งนี้เพราะมีผลตอบแทนในการทำการค้าที่สูงล้นสามารถทำให้ร่ำรวยมหาศาลยิ่งกว่าการค้าชนิดใดจะเปรียบได้ ในขณะที่เดียวกันผู้เสพก็มองว่าตนเองได้รับความสุขหรือน้อยความเพลิดเพลินในชีวิต ซึ่งเมื่อเริ่มต้นครั้งหนึ่งแล้วก็จะผูกพันให้แสวงหามาเสพไปเรื่อยๆ ไม่ว่าจะราคาสูงเพียงใดยากที่จะถอนตัวออกไปได้ ยิ่งกว่านั้นกลับทำทนายให้คนใหม่ๆ เข้ามาสู่การค้าและการเสพมากขึ้นเรื่อยๆ

ในกรณีของไทยนั้นแม้จะไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าสังคมไทยเริ่มรู้จักยาเสพติดเมื่อไร แต่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่ต่อมาเรียกว่ายาเสพติดนั้นก็มีใช้ปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นสิ่งที่ถูกตระหนักมานานหลายร้อยปี ดังจะเห็นว่าในสมัยเริ่มแรกหรือปฐมกษัตริย์ของอาณาจักรอยุธยาเมื่อ 600 กว่าปีที่แล้ว คือ เมื่อปี พ.ศ. 1903 ภายใต้อำนาจของ (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1) ซึ่งมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะโจรก็มีบทบัญญัติห้ามซื้อขายเสฟฝิ่น และมีบทกำหนดลงโทษสถานหนักด้วย แต่ก็ไม่สามารถจัดยาเสพติดได้มีหน้าจ้างบางเมืองนั้นเจ้าเมืองเป็นผู้เสฟและผูกขาดการค้าฝิ่นเอง ในสมัยรัตนโกสินทร์นับตั้งแต่

รัชกาลที่ 1 เรื่อยมาก็มีกฎหมายและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามฝิ่นโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 3 ที่อังกฤษนำฝิ่นจากอินเดียไปสู่อิน และจีนก็มีการทำการค้ามากขึ้น ประกอบกับในระยะต่อมาภายในจีนมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ทำให้ชาวจีนที่ทั้งเดินทางเข้ามาค้าขายและอพยพหนีภัยสงครามและภัยธรรมชาติเข้ามาสู่ประเทศไทย จำนวนมากยิ่งทำให้การเสฟฝิ่นระบาดมากขึ้นในประเทศไทย จนบางครั้งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชาวจีนกับเจ้าหน้าที่รัฐไทยอย่างรุนแรง รัชกาลที่ 4 จึงเปลี่ยนนโยบายอนุญาตให้มีโรงสูบและร้านขายฝิ่นถูกต้องตามกฎหมาย แต่ต้องขออนุญาตจดทะเบียนและเสียภาษีให้แก่รัฐ ซึ่งปรากฏว่าภาษีจากฝิ่นเป็นรายได้หลักที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศ (ลิขิต : 2528)

อย่างไรก็ดี โดยแรงกดดันของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่มีต่อรัฐบาลคณะปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เข้ามายุติครองอำนาจตั้งแต่ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมาได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ได้ขึ้นตอนการจัดการเสฟและการค้าฝิ่นให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2502 และให้ถือว่าตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2501 เป็นต้นไป ผู้เสฟและผู้ค้าฝิ่นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจะต้องได้รับโทษ จากการประกาศดังกล่าวทำให้เมื่อถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2501 มีผู้ติดฝิ่นที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 70,985 คน เป็นชาย 69,961 คนและเป็นหญิง 1,024 คน หลังจากนั้นจอมพลสฤษดิ์ ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลขณะนั้นอาศัยความเป็นรัฐบาลเผด็จการมีอำนาจเด็ดขาดลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดหลังวันที่ 1 กรกฎาคม อย่างรุนแรง ตั้งแต่การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไปจนถึงการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าก็ทำให้การค้ายาเสพติดเบาบางลงไปประยะหนึ่ง แต่หลังจากนั้นแม้ว่ารัฐบาลชุดต่างๆ ในตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมาจะได้มีการปราบปรามผู้ค้าและผู้เสฟยาเสพติดในโทษสถานหนัก (แม้จะไม่เท่าจอมพลสฤษดิ์) แต่ก็ไม่ได้ทำให้ปัญหาเสพติดคลลดน้อยถอยลงกลับยิ่งปรากฏว่าจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีมากขึ้นเป็นหลายเท่าตัวและมีจำนวนเงินที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากมามหาศาลเป็นปัญหาระดับชาติอย่างรุนแรงทั้งทางด้านสุขภาพ ปัญหาด้านสังคม อาชญากรรม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น

ดังนั้นรัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จึงได้กำหนดเป็นนโยบายสำคัญและเร่งด่วนยิ่งของรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเริ่มมีการปฏิบัติตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ในลักษณะที่ให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ของรัฐค่อนข้างมากในการจัดการดังกล่าวและกำหนดบทลงโทษรุนแรงขึ้นไปจนกระทั่งการยึดทรัพย์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปฏิบัติการครั้งนี้มีผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในด้านบวกและลบ คือ มีทั้งผู้ถูกจับกุมและถูกสั่งหารรวมทั้งการยึดทรัพย์จำนวนมากซึ่งจะได้นำเสนอในรายละเอียดต่อไป

1.2 ความหมายของสิ่งเสพติด

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) ได้ให้ความหมายของ สิ่งเสพติด ว่า “สิ่งเสพติด” หมายถึงสิ่งที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่ สามารถหยุดเสพยาได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกาย และจิตใจขึ้น

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 ที่ใช้ในปัจจุบันได้กำหนดความหมายสิ่งเสพติด ให้โทษดังนี้

สิ่งเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ มีอาการขาดยาเมื่อไม่ได้เสพ มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และทำให้สุขภาพทรุดโทรม

ยาเสพติดทั้งหลายล้วนเริ่มต้นจากการเป็นยาเพื่อการบำบัดรักษา เพราะฤทธิ์ของยาแต่ละชนิดมีผลต่อการกดและกล่อมประสาทที่แตกต่างกัน เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน และเฮโรอีน เป็นยาระงับปวด แต่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดและใช้ในการก่ออาชญากรรม ทั้งนี้การนำยาไปใช้ผิดทางอาจเนื่องจากภาวะแวดล้อมที่กดบีบให้ต้องใช้และโดยไม่รู้เท่าทันผลของการเสพ เช่น การใช้ยาบ้าเพื่อให้ทำงานได้มากขึ้นเนื่องจากมีภาระที่ต้องรับผิดชอบและการครองชีพที่สูงขึ้น

ฝิ่น

เป็นยาเสพติดให้โทษที่สำคัญชนิดแรกที่แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทย แต่จะเข้ามาตั้งแต่เมื่อใด ไม่ปรากฏหลักฐานยืนยัน จากการสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์น่าจะเชื่อว่าคนไทยได้รับอิทธิพลถ่ายทอดเกี่ยวกับเรื่องฝิ่นมาจากชาวจีน ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เนื่องจากมีสำเภาจีนเดินทางบรรทุกสินค้าเข้ามาค้าขายกับคนไทยจนเป็นที่นิยมในกรุงศรีอยุธยา จนสืบเนื่องมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังคงมีการจำหน่ายและเสพฝิ่นกันอย่างแพร่หลายโดยรัฐบาล เพียงแต่เข้มงวดในเรื่องการควบคุมภาษีฝิ่นเท่านั้น แต่ยังมีคนไทยลักลอบซื้อขาย และสูบฝิ่นกันอยู่จำนวนมาก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 คณะปฏิวัติภายใต้การนำของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นสมควรให้การเสพและจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทยเป็นสิ่งผิดกฎหมายและได้มีประกาศของคณะปฏิวัติให้เลิกการเสพและจำหน่ายฝิ่นโดยเด็ดขาดทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2502 เป็นต้นไป

มอร์ฟิน

มอร์ฟิน เป็นอนุพันธ์ของฝิ่น เป็นสารสกัดมาจากฝิ่นเช่นเดียวกับเฮโรอีน ชาวเยอรมันชื่อ SERTURNER เป็นผู้สกัดจากฝิ่นเมื่อปี ค.ศ. 1803 (พ.ศ. 2346) ได้เป็นครั้งแรก แต่ในปัจจุบันนี้มอร์ฟินสามารถทำขึ้นโดยการสังเคราะห์ด้วยกรรมวิธีทางเคมี

เฮโรอีน

เนื่องจากเฮโรอีนออกฤทธิ์ไวและแรงกว่ามอร์ฟินและฝิ่น วงการแพทย์จึง ได้นำเฮโรอีนมาใช้เป็นยา ระวังอาการเจ็บปวดของทหารในสมัย สงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อปี ค.ศ. 1898 (พ.ศ. 2441) ต่อมาพบว่า เฮโรอีนทำให้เกิดการเสพติดและทำให้เกิดผลข้างเคียงที่เป็นโทษอย่างร้ายแรงจึงเลิกนำมาใช้โดยสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายระบุให้เฮโรอีนเป็นยาเสพติดให้โทษ ห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ในครอบครอง เมื่อ ปี ค.ศ. 1924 (พ.ศ. 2467) หลังจากนั้นต่อมาอีก 35 ปี คือ เมื่อปี พ.ศ. 2502 เฮโรอีนจึงได้แพร่ระบาดสู่ประเทศไทย และในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยจึงออกกฎหมายระบุให้เฮโรอีนและมอร์ฟินเป็นยาเสพติดให้โทษ

กัญชา

เป็นพืชพันธุ์ไม้ล้มลุกจำพวกหญ้าขึ้นได้ง่ายในเขตร้อน และสามารถขึ้นได้ เกือบทั่วโลก ลำต้นสูง ประมาณ 2-4 ฟุต ลักษณะใบจะแยกออกเป็นแฉกประมาณ 5-8 แฉก คล้ายใบมันสำปะหลังที่ขอบใบทุกใบ

1.3 สถานการณ์ปัญหาเสพติดภาคเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

1.3.1 สถานการณ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาเสพติดในภาคเหนือ มีขนาดความรุนแรงและมิติต่างๆ ที่แตกต่างจากภาคอื่นๆ เนื่องจากมี ปัจจัยสภาพแวดล้อมหลายประการที่มาเกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่

(1) พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยตั้งอยู่ในจุดที่เป็นที่ตั้งเดิมของดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ (Golden Triangle) ที่ครอบคลุมใน 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ลาว และพม่า ซึ่งเป็นแหล่งปลูกฝิ่นและผลิต เฮโรอีนที่สำคัญของโลก นอกจากนี้ยังมีการผลิตยาบ้าจำนวนมาก โดยประมาณการยาบ้าประมาณร้อยละ 70 ในสามเหลี่ยมทองคำถูกลักลอบลำเลียงเข้าไปในภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งส่งผลให้ภาคเหนือของไทย เผชิญกับปัญหาลักลอบนำเข้ามาจำหน่าย เส้นทางลำเลียงผ่านยาเสพติดและการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ตารางแสดงพื้นที่เปรียบเทียบศักยภาพการผลิตยาใน 3 ประเทศ
บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ

ปี ประเทศ	1998-1999		1999-2000		2000-2001		2001-2002	
	ฝิ่น		ฝิ่น		ฝิ่น		ฝิ่น	
	เนื้อที่ (Hectares)	ผลิต (ตัน)	เนื้อที่ (Hectares)	ผลิต (ตัน)	เนื้อที่ (Hectares)	ผลิต (ตัน)	เนื้อที่ (Hectares)	ผลิต (ตัน)
พม่า	130,300	1,750	108,700	1,080	105,000	865	-	-
ลาว	26,100	167	19,052	140	22,000	200	-	-
ไทย	702	8	890	6	820	6	268	6
รวม	157,750	1,906	128,642	1,260	130,120	1,071	-	-

แหล่งที่มา : International Narcotics Control Strategy Report ปี 1999 ของ United States
 Department of State : USA และรายงานการสำรวจฝิ่นประจำปีของสำนักงาน ป.ป.ส.

(2) ความไม่สงบภายในประเทศเพื่อบ้านโดยเฉพาะประเทศพม่า ยังคงมีปัญหาคความมั่นคงและความไม่มีเสถียรภาพในการเมือง มีกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่เคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า แม้ว่าในห้วงปีที่ผ่านมา นโยบายการปรองดองในชาติจะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งแต่ความหวาดระแวงก็ยังคงมีอยู่ กองกำลังชนกลุ่มน้อยยังมีการสะสมอาวุธ โดยอาศัยรายได้จากการผลิตและการค้ายาเสพติดที่สำคัญ กลุ่มว้าที่ปัจจุบันเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติและมีเขตปกครองของตนเอง ยังมีการผลิตยาเสพติดเพื่อใช้เงินในการพัฒนาพื้นที่ของตนและตั้งแต่ระยะปลายปี 2542 เป็นต้นมา รัฐบาลทหารพม่าได้มีนโยบายเคลื่อนย้ายกลุ่มโกกั้งและ UWSA จากตอนเหนือของภูฏานมาอยู่บริเวณภูฏานตอนใต้ใกล้กับชายแดนไทยด้าน อ. ปางมะผ้า, อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน และ

อ. เชียงดาว อ. เวียงแหง, อ. ฝาง, อ. แม่สาย จ. เชียงใหม่ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับกับการค้ายาเสพติดแล้วทำให้มีปัญหาเสพติดทั้งในเรื่องการผลิต การค้า ลักลอบลำเลียงเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

(3) ความยากจนและขาดการพัฒนา ความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่ปิดกั้นโอกาสการพัฒนาโดยเฉพาะในพื้นที่ชนกลุ่มน้อยทำให้เกิดการอพยพแรงงานจำนวนมากเข้ามาหารายได้จากประเทศไทย จึงเป็นช่องทางหนึ่งของการนำเข้ายาเสพติด และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้ค้าโอกาสเหล่านี้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(4) ลักษณะทางกายภาพของสภาพภูมิประเทศภาคเหนือเป็นเทือกสูงและเป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ม้ง (เมี้ยว), เมี่ยน (เย้า), อาข่า (อีเก้อ), ลีซอ, มูเซอ รวมทั้งจีนฮ่อ มีการเคลื่อนย้ายเข้า

ออกตามแนวชายแดนที่ยากต่อการควบคุมดูแล ในปัจจุบันกลุ่มประชากรชาวเขาโดยเฉพาะกลุ่มจีนฮ่อ, ม้ง, ลีซอ, ตามแนวชายแดนเกี่ยวข้องในการลักลอบผลิตการค้าและการลำเลียงยาเสพติด และมีขบวนการค้าดังกล่าวจากบริเวณชายแดนสู่พื้นที่ตอนใน

(5) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีผลทำให้ประชากรในภาคเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยภูเขามีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมด้านวัตถุ เกิดความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ เกิดลัทธิเอาอย่างด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ชาวไทยภูเขาและผู้นำท้องถิ่นส่วนหนึ่งเขาไปเกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติด

1.4 สถานการณ์ยาเสพติดนอกประเทศด้านภาคเหนือ

1.4.1 ปรากฏการณ์ที่สำคัญ และผลกระทบ

➤ ประเทศพม่า มีคำสั่งห้ามการผลิตยาเสพติดบริเวณชายแดนไทย ส่งผลให้แหล่งผลิตโคกซ้ายแดนลดลง แต่การผลิตยังคงมีอยู่ เนื่องจากกลุ่มผลิตได้มีการโยกย้ายแหล่งผลิตไปตั้งอยู่ตอนในของประเทศพม่า ห่างจากชายแดนไทยมากขึ้น จากข่าวสารปรากฏมีโรงงานหรือแหล่งผลิตด้านประเทศพม่าจำนวน 24 แห่ง และนอกจากนี้ยังพบโรงงานขนาดเล็กด้านชายแดนไทย – ลาว จำนวน 7 แห่ง

➤ การปลูกฝิ่นในประเทศพม่าลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของประเทศพม่าให้ชนกลุ่มน้อยลดพื้นที่การปลูกฝิ่นลงและจากตัวเลขการสำรวจของสหรัฐอเมริกา ก็เป็นการยืนยันตรงกันว่าปลูกฝิ่นในประเทศพม่าลดลง แม้ว่าพื้นที่ปลูกฝิ่นโดยรวมจะลดลงแต่แนวโน้มมีการเตรียมการปลูกฝิ่นมากขึ้น ในเขตรัฐฉานตอนใต้ด้านชายแดนไทยตรงข้าม จ.เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย

➤ ประเทศจีน ยังคงมีนโยบายกดดันประเทศพม่าให้แก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง โดยเฉพาะปัญหาฝิ่นเฮโรอีนเนื่องจากภายในของจีนประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของตัวยาดังกล่าว แรงกดดันของจีนมีผลให้การลำเลียงเฮโรอีนผ่านจีนน้อยลง และส่งผลกระทบต่อช่องทางอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศไทยมีการจับกุมการลำเลียงเฮโรอีนผ่านทางไทยมากขึ้นในห้วงปีที่ผ่านมา

➤ ประเทศพม่า มีนโยบายให้เมืองชายแดนสำคัญ 3 เมือง เป็นเขตปลอดยาเสพติด ได้แก่ เมียวดี ท่าขี้เหล็ก และเกาะสอง ซึ่งเป็นนโยบายที่ดีและเป็นการส่งสัญญาณความร่วมมือที่ดีระหว่างไทยกับพม่า อย่างไรก็ตาม ผลการปฏิบัติต่อนโยบายดังกล่าวยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน

➤ นโยบายการปรองดองชาติของประเทศพม่า ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งและเป็นระดับที่น่าพอใจ เนื่องจากไม่มีการสู้รบกันระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลทหารพม่าในห้วงปีที่ผ่านมา ซึ่งจะส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยลดการไปเกี่ยวข้องหรือผลิตยาเสพติดเพื่อนำรายได้ไปจัดหาอาวุธหรือเลี้ยงดูกำลังพล

➤ ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเสพติดระหว่างไทยกับพม่า มีความร่วมมือมากขึ้นทั้งท่าทีในการตอบรับการประชุมในทุกระดับการประสานความร่วมมือชายแดนในการปราบปรามและเปลี่ยนข่าวสาร นอกจากนี้ยังมีการจับกุมยาเสพติดจำนวนมากในเขตเมืองเมียวดี ท่าขี้เหล็ก และล่าสุดคือการให้ความร่วมมือกับไทยในการจับกุมตัวนักค้ายาเสพติดกลุ่มว่าที่ลำเลียงยาเสพติดเข้าประเทศไทย

➤ การจับผู้นำฝ่ายค้านในพม่า ทำให้ประชาคมโลกไม่พอใจและโดดเดี่ยวพม่ามากขึ้น ในขณะที่รัฐบาลไทยเปิดโอกาสและพยายามหาทางออกที่ดีให้กับพม่าส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าดีขึ้น ดังนั้นความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลไทยได้แสดงถึงความจริงใจและตั้งใจในการแก้ไขปัญหายา รัฐบาลพม่าน่าจะตอบรับและให้การสนับสนุนไทยในความพยายามที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้น

1.5 แนวโน้มของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดนอกประเทศด้านภาคเหนือ

➤ ประเทศพม่าน่าจะมีการควบคุมปัญหายาเสพติดได้มากขึ้นทั้งจากท่าทีการตอบรับความร่วมมือที่ดีขึ้น ความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่ามีแนวโน้มลดลงตลอดจนความตั้งใจจริงของรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ทำให้เกิดแรงกดดันทั้งต่อชนกลุ่มน้อยผู้ผลิตและต่อรัฐบาลพม่า อันจะส่งผลดีต่อการควบคุมปัญหายาเสพติดของประเทศพม่า

➤ การลักลอบลำเลียงเข้ามามีแนวโน้มที่จะเข้าด้านประเทศลาวมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเข้มงวดในการสกัดกั้นชายแดนด้านประเทศพม่าที่มีมากขึ้น ความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายที่มีมากขึ้น ตลอดจนขบวนการค้าเดิมถูกทำลายหรือหลบหนีออกจากพื้นที่ไป ทำให้กลุ่มผู้ค้าต้องหาช่องทางใหม่ในการนำเข้า

➤ การผลิตยาเสพติดในประเทศเพื่อนบ้านยังคงมีต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่บางส่วนยังคงเป็นเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ป่าเขาการคมนาคมไม่สะดวก จึงเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ค้า ผู้ผลิตยังคงลักลอบทำธุรกิจยาเสพติดต่อไป

➤ การกดดันประเทศพม่าของประชาคมโลก โดยเฉพาะประเทศอเมริกาจะส่งผลให้รัฐบาลพม่าหันไปพึ่งพาจีนมากขึ้น ซึ่งจะมีผลให้จีนมีอิทธิพลในการกดดันประเทศพม่าไม่ให้มีการลักลอบส่งยาเสพติดผ่านจีน ผลกระทบจะเกิดกับไทยซึ่งจะกลายเป็นเส้นทางลำเลียงผ่านยาเสพติดไปยังตลาดโลก

➤ การห้ามสินค้าที่ผลิตในประเทศพม่าเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีผลทำให้เกิดการตกงานและกระทบกับเศรษฐกิจโดยรวมของพม่า ทำให้เกิดการอพยพแรงงานเข้าประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งบางส่วนของแรงงานจะเป็นพาหะนำยาเสพติดเข้าประเทศ นอกจากนี้ชนกลุ่มน้อยที่มีผลกระทบจากเศรษฐกิจก็จะหันไปพึ่งยาเสพติดต่อไป

1.6 สถานการณ์ยาเสพติดชายแดนภาคเหนือ

1.6.1 ปรากฏการณ์ที่สำคัญและผลกระทบ

➤ นักค้ายาเสพติดบริเวณชายแดนเหนือออกนอกพื้นที่ และนอกประเทศ จากการที่รัฐบาลได้ประกาศสงครามกับยาเสพติด และดำเนินการโดยใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดทำให้นักค้าสำคัญบริเวณชายแดนจำนวนมาก (ประมาณ 60 ราย จากจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน) หลบหนีออกไปอาศัยอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้การค้าการลำเลียงเข้าหยุดชะงัก สำหรับนักค้าที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ออกมารายงานตัวและเข้ารับการอบรมโครงการทำความดีเพื่อแผ่นดิน และขอมุขยติบทาทำให้อาการเชื่อมต่อของขบวนการค้าบริเวณชายแดน

➤ การค้าและการลำเลียงเข้ายาเสพติดมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ และช่วงเวลา เช่นในห้วงประกาศสงคราม นักค้าภายในประเทศที่อยู่ตามแนวชายแดนไม่กล้าลำเลียงยาเสพติดเข้าประเทศ กลุ่มนักค้าในต่างประเทศจึงได้พยายามหาชาวพม่าเป็นผู้รับจ้างลำเลียงเข้ามาแทน โดยในระยะแรกใช้วิธีการพกพามา กับตัวต่อมาระยะหลังเริ่มใช้กองกำลังและมีอาวุธคุ้มกัน

➤ ราคาของยาเสพติดนอกชายแดนลดลง ในขณะที่ราคาชายแดนในประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นผลจากมาตรการการสกัดกั้นการปราบปรามทำให้ราคาชายแดนภายในประเทศปรับตัวสูงขึ้น อย่างไรก็ตามส่วนต่างของราคาก็เป็นแรงจูงใจทำให้ชาวพม่ากล้าที่จะเสี่ยงโดยหวังรายได้จากการนำเข้า

➤ ธุรกิจการค้าบริเวณชายแดนซบเซาอย่างผิดปกติ ในห้วงประกาศสงครามการซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคบริเวณชายแดนลดลงอย่างเห็นได้ชัด ธุรกิจบางประเภท เช่น การซื้อขายรถยนต์ ก็ยังมีผลกระทบ ทั้งนี้เนื่องจากยอดเงินหมุนเวียนของการค้ายาเสพติดบริเวณชายแดนในอดีตสูงมาก

➤ การหลบหนีออกนอกพื้นที่ของนักค้าและเข้ามาอบตัว ทำให้อิทธิพลและอำนาจมีคบริเวณชายแดนลดลง ส่งผลต่อการจัดระเบียบสังคมและชุมชนชายแดน ในการที่จะเสริมสร้างกลุ่มแกนนำใหม่ที่เป็นคนดีเข้ามาดูแลชุมชนให้เข้มแข็งในระยะยาวต่อไป

➤ เริ่มมีการนำยาบ้าที่เก็บซ่อนไว้ออกจำหน่าย ในห้วงประกาศสงครามฯ นักค้าได้หยุดการจำหน่าย เพราะเกรงกลัวต่อมาตรการของรัฐ แต่ภายหลังสงครามนักค้าบางรายเริ่มนำยาบ้าที่ซ่อนออกจำหน่ายในกลุ่มที่คุ้นเคยใกล้ชิด ส่วนใหญ่จะเป็นนักค้าที่ต้องการเงินไปใช้หนี้ โดยมีแรงกดดันจากเจ้าหนี้ และบางส่วนเกรงว่ายาบ้าอาจจะเสื่อมคุณภาพเพราะเก็บไว้นานจึงต้องนำออกมาจำหน่าย

1.7 แนวโน้มของปัญหาเสพติดบริเวณชายแดน

➤ ความพยายามสร้างเครือข่ายใหม่ให้ทำหน้าที่แทน เนื่องจากนักค้าเก่าหนีออกนอกพื้นที่และบางส่วนยุติบทบาททำให้อุปกรณ์นักค้านอกประเทศเริ่มหาเครือข่ายใหม่ให้มาทำหน้าที่แทน โดยใช้กลุ่มเครือข่ายแต่การสร้างนักค้านำใหม่ยังคงมีปัญหาคงใช้มาตรการกดดันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมาตรการในการปราบปรามผู้มีอิทธิพลและการยึดทรัพย์ ทำให้นักค้ารายใหม่เกิดความเกรงกลัว

➤ กลุ่มนักค้าเก่าที่อยู่ติดบทบาทอาจจะหวนคืนกลับมาค้าอีกครั้ง เนื่องจากนักค้าเก่าบางคนยังมีหนี้สินที่จะต้องชดใช้ให้กับกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดนอกประเทศอาจถูกกดดันให้หวนกลับมาค้าอีก

➤ การลำเลียงเข้า ยังคงมีแนวโน้มที่จะใช้ชาวพม่าเป็นผู้รับจ้างลำเลียงเข้า โดยมีกองกำลังคุ้มกันโดยลำเลียงเข้าตามเส้นทางป่าเขาและลำเลียงส่งลึกเข้ามาในพื้นที่ชั้นใน การที่กลุ่มผู้ค้ายายังคงจ้างชาวพม่าเป็นผู้ลำเลียงเข้าเนื่องจากชาวเขาบริเวณชายแดนยังคงเกรงกลัวต่อมาตรการของรัฐ และส่วนใหญ่ยังมีบัญชีที่อำเภอเฝ้าติดตาม

➤ อิทธิพลอำนาจมืดบริเวณชายแดน มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลเดินทางหลบหนีไปอยู่นอกประเทศ นโยบายของรัฐบาลต่อเรื่องนี้ชัดเจน ประกอบกับนโยบายการสร้างความเข้มแข็งชุมชนชายแดนได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้นในปี 2547

1.8 สถานการณ์ยาเสพติดพื้นที่ตอนในภาคเหนือ

1.8.1 ปรากฏการณ์ที่สำคัญและผลกระทบ

➤ ยาเสพติดหายาก ราคาแพง ในห้วงก่อนประกาศสงคราม ราคายาบ้าในพื้นที่ตอนในค่อนข้างถูกราคาเม็ดละ 60-80 บาท ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2546 ราคายาบ้าได้เพิ่มขึ้นเป็นเม็ดละ 200- 300 บาท บางแห่งถึงเม็ดละ 400 บาท นอกจากราคาจะแพงขึ้นแล้วยังเกิดภาวะขาดแคลน ยาเสพติด หายาเสพติดได้ยากจะมีจำหน่ายบ้างก็เฉพาะในกลุ่มผู้เสพที่คุ้นเคยใกล้ชิดอยู่ในวงจำกัด

➤ ผู้เสพ ผู้ค้ายอมเปิดเผยตัว มีผู้เสพ ผู้ค้าจำนวนมากที่ออกมารายงานตัวกับทางราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีรายชื่อในบัญชี เหตุผลหลักที่ผู้เสพ ผู้ค้าออกมารายงานตัวคือ กลัวถูก ตัดตอน จำนวนผู้ที่ออกมารายงานตัวจะสูงกว่าเป้าหมายที่เคยประมาณการไว้ เช่น ผู้เสพในภาคเหนือเคยมีการประมาณการไว้ 65,000 คน แต่ปรากฏว่ามีผู้มารายงานตัวเป็นผู้เสพทั้งสิ้น 101,466 คน (ณ วันที่ 31 ส.ค. 2546)

ตารางแสดงจำนวนผู้มารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่

จังหวัด	ผู้มารายงานตัว (คน)	จังหวัด	ผู้มารายงานตัว (คน)
1. เชียงใหม่	16,190	9. ตาก	5,053
2. แม่ฮ่องสอน	1,942	10. สุโขทัย	5,493
3. ลำพูน	4,765	11. อุดรดิตถ์	4,693
4. ลำปาง	4,943	12. พิษณุโลก	4,115
5. เชียงราย	5,463	13. พิจิตร	2,229
6. พะเยา	5,251	14. เพชรบูรณ์	9,709
7.แพร่	8,881	15. กำแพงเพชร	6,069
8. น่าน	5,822	16. นครสวรรค์	7,584
		17. อุทัยธานี	3,265

ที่มา : ณ วันที่ 31 ส.ค. 2546

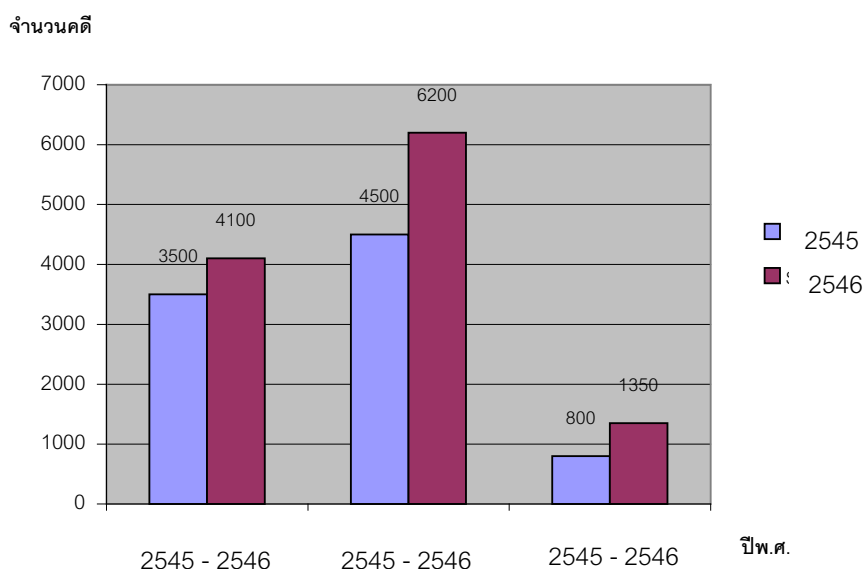
➤ ผู้ค้ายุติบทบาท และหลบหนีออกนอกพื้นที่ในห้วงประกาศสงคราม ผู้ค้าส่วนใหญ่ยอมยุติบทบาทโดยหยุดการซื้อขาย เพราะเกรงกลัวต่อมาตรการขั้นเด็ดขาดของรัฐบาล ผู้ค้าบางรายแม้จะไม่ไปรายงานตัวต่อทางราชการ แต่ก็หยุดการเคลื่อนไหว ไม่มีการซื้อขายยาเสพติด โดยจะนำยาเสพติดที่เหลือเก็บซุกซ่อน รอดูท่าทีของรัฐบาล มีผู้ค้าบางรายหลบหนีออกจากพื้นที่ไปพักอาศัยในพื้นที่จังหวัดอื่นเพื่อหลบเลี่ยงการติดตามเฝ้าดูและพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่

➤ มีการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ค้ายาเสพติด จากนโยบายของรัฐที่จะปราบปราม ผู้ค้ารายสำคัญด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องทุกฉบับเข้ามาพิจารณาดำเนินการ ขยายผลและยึดทรัพย์สินมีผลให้เจ้าหน้าที่ทุกท้องที่ตื่นตัวเร่งรัดดำเนินการ จนปริมาณคดีและทรัพย์สินที่อายัดได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย โดยช่วงประกาศสงครามคณะกรรมการมีคำสั่งยึด/อายัดจำนวน 103 ราย มูลค่าทรัพย์สิน จำนวน 61,831,869 บาท และห้วงเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม มีคำสั่งยึด / อายัด จำนวน 169 ราย รวมมูลค่าทรัพย์สิน เป็นจำนวนเงิน 173,438,365 บาท

➤ ผู้ใช้ / ผู้เสพ ส่วนใหญ่สามารถเลิกใช้ยาบ้าได้ เนื่องจากทุกภาคส่วนของสังคม ตลอดจนภาครัฐมีความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาผู้ใช้/ผู้เสพยาอย่างจริงจัง ทำให้ผู้ใช้ / ผู้เสพส่วนใหญ่ที่ยังไม่ติดสามารถเลิกยาเสพติดได้ด้วยตัวเอง และกลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติ ในขณะเดียวกันสังคมเริ่มเปิดกว้างยอมรับและเอื้ออาทรต่อผู้เสพยามากขึ้น ทำให้เกิดกำลังใจอย่างมากต่อผู้เลิกใช้ยาเสพติด

➤ ผู้เสพบางส่วนเปลี่ยนพฤติกรรมใช้ยาเสพติดอื่นทดแทน เนื่องจากยาบ้ามีราคาแพงและหาซื้อยาก ทำให้ผู้เสพยาเสพติดบางส่วนที่ยังไม่สามารถเลิกเสพยาเสพติดได้ หันไปใช้สารระเหย เหล้า เบียร์ ตลอดจนยา กลุ่มประสาทแทน โดยกลุ่มวัยรุ่นจะนิยมใช้สารระเหยและยา กลุ่มประสาททดแทน ส่วนเหล้าเบียร์พบในทุกกลุ่ม รวมทั้งผู้ที่เลิกเสพยา

➤ มีการจับกุมผู้ค้า ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากขึ้นในห้วงประกาศสงคราม สถิติการจับกุมในพื้นที่ภาคเหนือได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในห้วง 3 เดือน ที่ประกาศสงคราม โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 เมื่อ เทียบกับห้วงก่อนประกาศสงคราม และภายหลังสงครามจำนวนคดีได้ลดลงอย่างมากเช่นกัน โดยลดลงถึงร้อยละ 80 อย่างไรก็ตาม การจับกุมที่ดำเนินการไปส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ค้ารายย่อย และรายกลาง สำหรับกลุ่มนักค้ารายใหญ่และขบวนการที่สำคัญยังไม่ถูกทำลายมากนัก

➤ การร้องเรียนขอความเป็นธรรมมีมากขึ้น เนื่องจากมีการเร่งรัดการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้า ทำให้ผู้ปฏิบัติต้องเร่งรีบ ขาดความรอบคอบข้อมูลบางอย่างอาจผิดพลาด ผลกระทบกับประชาชนที่อาจไม่เกี่ยวข้อง ในขณะที่เดียวกันองค์กรต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้พยายามเข้ามาตรวจสอบ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความไม่สบายใจในการปฏิบัติตามนโยบาย

➤ มีการนำยาเสพติดที่เก็บซุกซ่อนไว้ออกจำหน่ายตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเป็นต้นมา มาตรการปราบปรามในพื้นที่เริ่มอ่อนตัว ไม่เข้มข้นเหมือนกับห้วง 3 เดือนแรก กลุ่มผู้ค้าบางรายเริ่มนำยาบ้าที่เก็บซุกซ่อนออกจำหน่าย ด้วยเกรงว่ายาบ้าที่เก็บไว้อาจจะเสื่อมคุณภาพและต้องการเงินมาใช้หนี้

➤ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานมากกว่าร้อยละ 80 จากการที่รัฐบาลได้ประกาศสงครามกับยาเสพติด และใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดส่งผลให้ผู้เสพยาจำนวนมากเลิกเสพยา ผู้ค้าหยุดพฤติกรรมทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ โดยผลการสำรวจทุกสำนักปรากฏตรงกันว่ามากกว่า ร้อยละ 80 ของ

ประชาชนมีความพึงพอใจในการดำเนินงาน แม้จะมีผลข้างเคียงกระทบหรือสร้างความ ไม่เป็นธรรมกับประชาชนบางส่วน แต่โดยภาพรวมแล้วประชาชนพึงพอใจ

➤ ปัญหาการปลูกฝิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ แม้ว่าการปลูกฝิ่นในประเทศจะลดลงไปอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต แต่ก็ยังมีการปลูกในบางพื้นที่จากตัวเลขการสำรวจในปี 2545 /46 มีการลักลอบปลูกฝิ่นทั้งสิ้น 5,265.58 ไร่ ลดลงจากปีที่ผ่านมา 2,591.53 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.98 และสามารถตัดทำลายได้ทั้งสิ้น จำนวน 4,794.77 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 91.05 ซึ่งเป็นอัตราการตัดทำลายสูงสุดเมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา

เปรียบเทียบพื้นที่ปลูกฝิ่นและการตัดทำลาย

ปี	พื้นที่ปลูกฝิ่น (ไร่)	พื้นที่ตัดทำลาย (ไร่)	ตัดทำลายร้อยละ
2542/43	6,796	4,734	69
2543/44	6,897	5,199	75
2544/45	7,857	6,183	78
2545/46	5,265	4,794	91

พื้นที่ปลูกฝิ่นแยกเป็นรายจังหวัด

จังหวัด	ปี 2543/44	ปี 2544/45	ปี 2545/46
เชียงใหม่	2,864.79	3,765.83	3,047.68
แม่ฮ่องสอน	1,926.16	1,663.09	829.10
ตาก	477.35	670.16	617.63
เชียงราย	1,147.90	1,375.88	425.98
น่าน	121.02	131.19	143.48
ลำปาง	138.00	72.13	84.82
พิษณุโลก	9.29	15.59	36.13
พะเยา	119.12	88.77	26.89
กำแพงเพชร	69.47	36.75	26.13
แพร่	12.88	13.51	14.93
เพชรบูรณ์	47.79	21.55	8.69
เลย	3.63	2.66	4.12

1.9 แนวโน้มของปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตอนใน

➤ มีการหาตัวยาอื่นทดแทนในกลุ่มที่ไม่สามารถเลิกได้ เนื่องจากยาบ้าหายาก ราคาแพง กลุ่มผู้เสพยาที่ยังไม่สามารถเลิกได้จะหันไปพึ่งยาตัวอื่น เช่น สารระเหย ยาปลอมประสาท เหล้า เบียร์ และที่สำคัญ ยาไอซ์ และยาไอซ์ กำลังเป็นยาเสพติดที่กลุ่มวัยรุ่นให้ความสนใจ

➤ มีกลุ่มผู้ติดยาบางส่วนกลับไปเสพยา กลุ่มผู้ติดยาเสพติดมานานและติดมาก ซึ่งในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ มีจำนวนประมาณ 15,000 คน หรือร้อยละ 15 ของผู้เสพยา / ผู้ใช้ทั้งหมด (98,000 คน) จะเป็นกลุ่มที่พยายามแสวงหาตัวยาอื่นทดแทน หรือหวนกลับไปเสพยา หากกระบวนการบำบัดและการดูแลหลังการบำบัดรักษามีประสิทธิภาพในกลุ่มนี้จะลดลง

➤ ผู้ค้าส่วนใหญ่ยังคงยุติบทบาท โดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้าที่มารายงานตัวและได้ผ่านการอบรมตามโครงการทำความดีเพื่อแผ่นดินและประเมินว่า ร้อยละ 50-80 จะไม่หวนกลับไปทำการค้าอีก สำหรับกลุ่มนักค้ารายสำคัญและกลุ่มที่ไม่มารายงานตัว อาจมีบางส่วนที่กลับไปค้าอีกแต่ปริมาณ คงไม่มาก เนื่องจากยังเกรงกลัวต่อมาตรการปราบปรามของรัฐ โดยเฉพาะมาตรการริบทรัพย์

➤ มีการลักลอบผลิตแบบอัดเม็ดยาบ้าคุณภาพต่ำในพื้นที่ตอนใน เนื่องจากยังมีผู้เสพยาที่ยังหลงเหลืออยู่จำนวนหนึ่ง ความต้องการใช้ยากระตุ้นของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มบริการที่ทำงานกลางคืน และกลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการความสนุกสนาน แม้จะลดลงไปมากแต่ก็ยังคงเหลืออยู่จึงเป็นมูลเหตุให้ผู้ค้าพยายามผลิตอัดเม็ดยาคุณภาพต่ำออกจำหน่ายเพื่อหวังกำไร

➤ แนวโน้มการปลูกฝิ่นคาดว่าจะลดลงมากกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ปลูกในปี 2545/46 โดยพื้นที่สำคัญคาดว่าจะมีการปลูกได้แก่ อ. แม่แจ่ม, อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน และ อ.ท่าสองยาง จ.ตาก

1.10 สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ใจกลาง (Heart Land)

พื้นที่ใจกลางหรือ Heart Land หมายถึง พื้นที่เมืองสำคัญซึ่งมีการขยายตัวของเมืองสูง มีปัจจัยเสี่ยงทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการบริหารที่ซับซ้อน มีปัญหาทั้งการค้าและการแพร่ระบาดรุนแรง

1.10.1 ปรากฏการณ์สำคัญ และผลกระทบ

➤ การดำเนินงานขาดเจ้าภาพรับผิดชอบที่ชัดเจน พื้นที่ชุมชนเมืองจะอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารงานที่อิสระจากส่วนกลาง และจังหวัด มีงบประมาณเป็นของตนเอง ทำให้การตอบรับต่อนโยบายส่วนกลางไม่รวดเร็วและจริงจัง เท่าที่ควร ดังนั้นการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนเมืองจึงยังไม่มีมีการดำเนินงานอย่างเข้มข้น เหมือนกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในชนบท

➤ กลไกในการดำเนินระดับชุมชน ขาดอำนาจทางกฎหมายรองรับ ซึ่งจะแตกต่างจากชุมชนในชนบทที่ยังมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายรองรับ ทำให้ผู้นำชุมชนในเขตเมืองไม่สามารถแสดงบทบาทในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเต็มที่

➤ ลักษณะการจัดตั้งและรวมตัวของชุมชนไม่ชัดเจน เป็นชุมชนที่มาจากหลายถิ่นฐานขาดความสัมพันธ์เชื่อมโยงในลักษณะเครือญาติและวัฒนธรรม นอกจากนี้ลักษณะของอาชีพก็มีความแตกต่างหลากหลายทำให้การรวมกลุ่ม หรือการรวมตัวกันไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลให้การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อดูแลป้องกันปัญหายาเสพติดเป็นไปได้ยากโดยเฉพาะในชุมชนแออัดซึ่งมักจะเป็นแหล่งจำหน่ายยาเสพติดเพราะคนในชุมชนมีความยากจนต้องการหารายได้

1.10.2 แนวโน้มของปัญหายาเสพติดในพื้นที่ใจกลาง (Heart Land)

➤ ชุมชนแออัดในเมือง ยังคงเป็นแหล่งจำหน่ายยาเสพติดที่สำคัญให้กับกลุ่มเด็กนักเรียนและเยาวชนหากไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่จะเข้าไปรับผิดชอบ ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ปัญหาก็จะดำรงอยู่ต่อไป

➤ เด็กและเยาวชนจากต่างถิ่นที่มาอาศัยอยู่ตามหอพักและห้องเช่า เป็นกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การจัดระเบียบหอพักและสถานบันเทิง รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกที่สร้างสรรค์ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์จะช่วยลดปัญหาได้

➤ การแพร่ระบาดของตัวยาใหม่ๆ ชุมชนเมืองมักจะเป็นจุดกำเนิดของปัญหายาเสพติดตัวใหม่ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มเสี่ยง จะเป็นกลุ่มที่สร้างกระแสค่านิยมให้แพร่กระจายไปยังกลุ่มอื่น แนวโน้มตัวยาใหม่ที่น่าเป็นห่วงคือ ยาอี ยาเค และยาไอซ์ ซึ่งปัจจุบันยาไอซ์เริ่มมีการกล่าวถึงกันมากขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น

บทที่ 2

วิธีการศึกษาและแนวคิด

งานวิจัยชิ้นนี้มีวิธีการศึกษาและได้นำแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการประกอบการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้คือ

2.1 วิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและสถานการณ์การแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการ บทบาท กระบวนการดำเนินงานขององค์กร / เครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. เพื่อสังเคราะห์และประเมินผลจากการดำเนินงานตามมาตรการ นโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรและเครือข่าย

พื้นที่และกรณีศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากทั้งสองพื้นที่เป็นที่ตั้งของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) โดยได้มีการกำหนดตัวอย่างหรือกรณีศึกษาในการศึกษา คือ โครงการหรือกลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งได้ทำการคัดเลือกโครงการและกลุ่มเครือข่ายต่างๆ จำนวน 10% ของโครงการทั้งหมดเป็นกลุ่มกรณีศึกษาในสองพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ คือ กลุ่มแกนนำของโครงการหรือเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลจากแบบสอบถาม และใช้วิธีการเชิงปริมาณโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละเพื่ออธิบายลักษณะความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล

2.2 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิดในการจัดการกับปัญหาจากรัฐถึงประชาสังคม

ในสังคมของรัฐก่อนยุครัฐชาติ (Nation –State) ซึ่งเป็นสังคมที่รัฐมิได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือจัดการกับชุมชนมากเท่าไรนัก ทำให้ความเป็นชุมชนมิให้เห็นได้อย่างชัดเจนภายใต้สังคมของรัฐโบราณ โดยชุมชนจะมีลักษณะอยู่กันเป็นพี่น้อง เป็นญาติ มีกฎกติกาที่ใช้ควบคุมสมาชิกภายในชุมชนกันเอง มีความเชื่อร่วมกัน มีการช่วยเหลือค้ำจุนกัน นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมร่วมกันคือ การเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตร่วมกัน ด้วยการที่ชุมชนมีทุกอย่างอย่างสมดุลไม่ว่าจะเป็นทั้งความเชื่อ ศาสนา อาชีพ การรักษาสิ่งแวดล้อม รักษาต้น

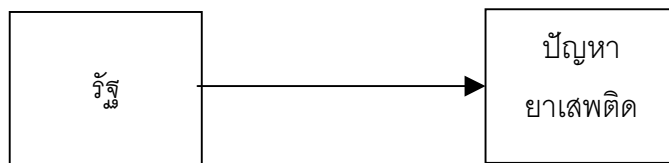
นำลัทธิ รักษาป่า อย่างสมดุลกัน จึงทำให้ความเป็นชุมชนอยู่อย่างยั่งยืนมาเป็นเวลาช้านาน แต่ในสังคมสมัยใหม่ที่พัฒนาเป็นรัฐชาติก่อให้เกิดการดึงอำนาจจากชุมชนมารวมศูนย์อยู่ที่รัฐเป็นสำคัญ สถาบันและองค์กรต่างๆของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญแทนที่ชุมชนในการจัดการและควบคุมความเป็นไปทั้งหลายของคนในชุมชน โดยแสดงผ่านการกำหนดเป็นกฎหมาย คำสั่ง กฎหมาย นโยบายและอื่นๆ ที่สถาบันหรือองค์กรของรัฐนำไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดการแยกส่วนและเหลื่อมซ้อนกันอยู่ระหว่างส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆระหว่างผู้คนในสังคมอย่างเช่นที่เคยเป็นมาด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนหรือประชาชนทั้งหลายกับอำนาจรัฐ ซึ่งในรัฐสมัยใหม่แบบรัฐชาติที่วางนี้ โดยส่วนใหญ่จะพบว่า บทบาทของความสัมพันธ์แบบหลัง คือ การมีอำนาจของรัฐเหนือชุมชนหรือสมาชิกของสังคมจะเป็นลักษณะเด่นมากกว่า การที่ชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทนำสมาชิกของชุมชนในเรื่องราวต่างๆ ลักษณะเช่นนี้จะพบเห็นทั่วไปในรัฐชาติสมัยใหม่ในส่วนต่างๆของโลก จะแตกต่างกันแต่เพียงความเข้มข้นของอำนาจรัฐของแต่ละประเทศจะแสดงออกมามากน้อยต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ

หากเช่นเดียวกับกรณีรัฐของสังคมไทยที่ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะเป็นรัฐที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) อันเป็นระบอบการปกครองที่เป็นเพียงวิธีในการทำให้ผลประโยชน์ของคนในสังคมได้รับการตอบสนองของรัฐมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลับเป็นตัวการในการทำให้รัฐมีอำนาจในการครอบงำสังคม (State over society) และทำให้รัฐมีอำนาจทางการเมือง (political power) อันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการใช้อำนาจของตนโดยใช้กลไกของรัฐ (state apparatus) เป็นเครื่องมือในการครอบงำทางสังคมไม่ว่าจะออกมาในรูปของตัวบทกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายต่าง ๆ ซึ่งการกระทำของรัฐที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่รัฐไทยเป็นรัฐอุปถัมภ์มาโดยตลอดที่ความสัมพันธ์ของผู้ใช้อำนาจรัฐกับประชาชนมีลักษณะเป็นเพียงขุนนาง (ผู้ปกครอง) กับไพร่ทาส (ผู้ถูกปกครอง) และถึงแม้ว่ารัฐไทยจะอยู่ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็ตาม ด้วยการทำงานของรัฐในลักษณะเช่นนี้จึงทำให้บุคคลอันเป็นพลเมือง และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในสังคมมีอำนาจทางการเมืองน้อยมาก นอกจากนี้ยังเป็นสังคมที่ปราศจากพลังอำนาจทางการเมือง โดยรัฐจะเป็นผู้กำหนดบทบาทของบุคคลอันเป็นพลเมืองที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่อันพึงกระทำต่อรัฐภายใต้การกำหนดกรอบของรัฐ หากพลเมืองคนใดคนหนึ่งภายในรัฐมิได้ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่อันพึงได้จากรัฐ บุคคลหรือพลเมืองคนนั้นถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย จากรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้นได้สะท้อนให้เราเห็นถึงการมีอำนาจของรัฐในการชี้นำประชาชนในสังคมให้ยึดถือและปฏิบัติตาม โดยมิได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมากเท่าไรนัก ในการบริหารจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังที่นักวิชาการท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับรัชสมัยใหม่ไว้ดังนี้ “**รัฐสมัยใหม่**” นั้นผูกขาดอธิปไตยไม่มีการแบ่งอำนาจให้กลุ่มหรือชุมชน และสถาบันทางสังคม การเกิดรัฐสมัยใหม่คือ การขยายอำนาจรัฐ และการที่รัฐเข้าไปทำการด้านต่าง ๆ แทนสังคมหรือครอบครัวยิ่งขึ้น เช่นเข้าไปในเศรษฐกิจ ธุรกิจ เข้าไปในวัฒนธรรม-การศึกษา เข้าไปในการเลี้ยงดูเด็ก-คนแก่ และรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย ดังนั้นในขณะที่ยุคสมัยใหม่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ๆ กลับเป็นรัฐ “เผด็จอำนาจ” มากขึ้น ๆ เพราะไปแย่งอำนาจจากสังคม-ชุมชน-ครอบครัว ยิ่งขึ้น ๆ เช่นกัน” (อนุก เหล่าธรรมทัศน์ 2545 ,หน้า6-11)

จากทัศนะดังกล่าวจึงขอยกตัวอย่างให้เห็นในกรณีของประเทศไทยที่ได้ใช้อำนาจผ่านกลไกของรัฐ คือ กฎหมายในการจัดการกับปัญหาเสพติด โดยวิธีการวิสามัญฆาตกรรมที่ประชาชนมองว่าเป็นการฆ่าตัดตอนผู้ผลิตและค้ายาบ้า ซึ่งวิธีการจัดการกับปัญหาของรัฐในวิธีการดังกล่าวกลับไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด แต่กลับเป็นวิธีการที่ทำให้คนในสังคมและชุมชน มองวิธีการของรัฐว่าเป็นวิธีการริดรอนสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลหรือประชาชนผ่านการมีอำนาจของรัฐมากเกินไป ที่สำคัญยิ่ง คือ วิธีการแก้ไขปัญหโดยให้กลไกหรือสถาบันต่างๆของรัฐเป็นผู้ปฏิบัติการไม่ว่าจะในรูปแบบของความรุนแรง เช่น การวิสามัญฆาตกรรมและการประหารชีวิต หรือวิธีการจับกุมแล้วลงโทษด้วยการคุมขัง ผลปรากฏว่าวิธีการจัดการปัญหาดังกล่าวได้ผลเพียงระยะหนึ่งแล้วปัญหาดังกล่าวได้ปะทุขึ้นมาอีกเป็นระลอก ดังนั้นวิธีการดังกล่าวจึงมิใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ได้ผลอย่างกว้างขวางและยั่งยืน จึงทำให้รัฐเริ่มหันมาตระหนักหรือเห็นความสำคัญของภาคสังคมหรือชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาควรจะเป็นผู้เข้ามามีบทบาทหลัก หรือบทบาทร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้ได้ผลยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1

ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัญหาเสพติดที่ผ่านมา (ในฐานะรัฐเป็นผู้ขึ้นนำ)

จากแนวความคิดที่มองว่าภาคสังคมหรือชุมชนควรมีบทบาทร่วมด้วยกับรัฐในการจัดการกับปัญหาดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ จึงสอดคล้องกับแนวความคิดของกลุ่มนักคิดหลายกลุ่ม ดังนี้คือ

กลุ่มแนวคิดพหุนิยม ที่ต้องการลดขนาดของรัฐ ลดบทบาทรัฐ ลดอำนาจหน้าที่รัฐและเสนอให้รัฐรับรองสิทธิหรือให้ความชอบธรรมแก่กลุ่ม-ชุมชน สถาบันทางสังคมมากขึ้นให้บทบาทและอำนาจหน้าที่แก่ภาคสังคม และภาคประชาชนมากขึ้น

กลุ่มแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ในปัจจุบันของสังคมไทยที่มองว่าการเมืองเป็นสิ่งที่ต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เป็นการเมืองเพื่อความสมัคสมานมากกว่าเพื่อการแข่งขัน หรือการแตกแยกขัดแย้ง เป็นการเมืองเพื่อระดมภายใน และทรัพยากรภายในชุมชน หรือพูดในอีกกรณีหนึ่งก็คือเป็นการเมืองเพื่อให้คนและชุมชนพากันพึ่งตนเองไม่หวังพึ่งคนอื่น โดยเฉพาะไม่หวังพึ่งนักการเมืองและผู้มีอิทธิพล นอกจากนี้พวกวัฒนธรรมชุมชนยังมีความคิดที่ให้ชุมชนมีการพึ่งรัฐและระบบราชการให้น้อยลง มีการปลูกเร้าให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของชุมชน และเกิดความภาคภูมิใจที่จะได้ทำอะไรเองโดยไม่ต้องหวังพึ่งรัฐและรอคอยรัฐ ซึ่งการปลูกเร้านี้เสมือนเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ เรื่องการพัฒนาที่นำโดย “ชุมชน”

กลุ่มแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับกลุ่มแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่ต้องการลดบทบาทอำนาจของรัฐให้น้อยลงในสังคม โดยกลุ่มแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มีความคิดว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองที่อยู่ในรูปของการที่รัฐธรรมนูญได้ถูกแก้ไขให้ประชาชนลงชื่อถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเสนอร่างกฎหมายบางอย่างได้ด้วยตนเอง รวมถึงการให้ประชาชนสามารถลงประชามติรับรองกฎหมายสำคัญ ๆ ได้ นั่นส่งผลทำให้ประชาชนสามารถควบคุมตัวแทนของตนเองได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการกระทำที่ช่วยในการลดอำนาจ บทบาทหน้าที่ของรัฐในทางมิชอบ ซึ่งการกระทำส่วนใหญ่ของรัฐเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งภายใต้สังคมเท่านั้น

จากแนวคิดของคนในชุมชนและสังคม กลุ่มแนวคิดพหุนิยม กลุ่มแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและกลุ่มแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงนำไปสู่การเกิดพัฒนาการทางแนวคิดในเรื่อง **“ประชาสังคม” (Civil Society)** ขึ้นมาภายในสังคมที่รัฐพยายามผูกขาดอำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือเพื่อกลุ่มคนในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยมีนักคิดหลากหลายกลุ่มที่ได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมไว้ดังนี้

กลุ่มแนวคิดเสรีนิยม ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับประชาสังคมหมายถึง องค์กร สมาคม สถาบัน ชุมชนที่ไม่ใช่รัฐ ไม่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ เป็นอิสระจากรัฐพอสมควร ไม่ยอมและไม่ชอบให้รัฐครอบงำ

นอกจากนี้นักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของประชาสังคมโดยใช้รากฐานแนวความคิดของนักคิดตะวันตก และบริบทของสังคมไทย เป็นฐานในการให้ความหมาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับประชาสังคมหมายถึง เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรม หรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (state) กับปัจเจกชน (individuals) โดยมีจุดเน้นของประชาสังคมคือ

- ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรัฐได้ แต่สามารถขึ้นนำกำกับ และคัดค้านรัฐได้พอสมควร
- ไม่ชอบลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดขั้ว ซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่ แกร่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมอยู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วน เฉพาะกลุ่ม

ซึ่งการให้ความหมายประชาสังคมของอาจารย์อเนก เหล่าธรรมทัศน์ นั้นได้อยู่ภายใต้การให้แนวความคิดเรื่องประชาสังคมของตนเองที่ได้เน้นย้ำว่าสังคมประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่ รัฐ-ประชาสังคม-ปัจเจกที่ต้องเป็นอิสระต่อกัน แต่ก็ต้องโยงใยที่เกี่ยวข้องกัน ต้องขัดแย้งคัดค้านกันได้ ในขณะเดียวกันก็ต้องปรองดองประสานสามัคคีกันไปด้วย นอกจากนี้ประชาสังคมที่สร้างขึ้นมานั้นจะต้องเป็นประชาสังคมที่มุ่งเคลื่อนไหวเพื่อลดอำนาจ หน้าที่และบทบาทของรัฐต่อสังคมลงไปด้วย มิใช่เป็นประชาสังคมที่คอยแต่จะแกร่งแย่งแข่งขันชิงกัน เอาสิทธิประโยชน์จากรัฐแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น และเมื่อประชาสังคมอันถูกต้องได้ผนวกเข้ากับมาตรการ (อเนก 2543, หน้า 23-49)

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ให้ความหมายประชาสังคม หมายถึง ทุกส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน โดยถือว่าทั้งหมดเป็นประชาสังคมซึ่งทุกฝ่ายได้เข้ามาร่วมกันทำ (parthnership)

(ชัยอนันต์ 2541, หน้า 41)

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ มองว่าประชาสังคมหมายถึง กลุ่มองค์กรที่เป็นพลันนอกระบบรัฐ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นมาโดยจะไม่หวังกำไรหรือหวังกำไรก็ตามที่ต้องการมีบทบาทร่วมกับรัฐในการที่จะจัดระเบียบการปกครอง การพัฒนาจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ดังจะสังเกตเห็นได้ว่าประชาสังคมที่เกิดขึ้นในเมืองไทยนั้นจึงเป็นเรื่องราว ของการเกิดขึ้นในลักษณะที่มีเงื่อนไขความจำเป็น เนื่องจากการพัฒนาโดยภาครัฐและบทบาทของภาครัฐค่อนข้างจะไร้ประสิทธิภาพ ส่งผลทำให้คนชั้นกลาง นักธุรกิจ ก็เริ่มเกิดแนวความคิดประชาสังคมขึ้นมา โดยเริ่มเข้ามาเพื่อต้องการปรับปรุงสิ่งที่รัฐทำให้ดีขึ้น ดังนั้นประชาสังคมจึงเป็นความเคลื่อนไหวที่นำมาจุดกระแส เพื่อรัฐจะได้ทำหน้าที่หรือบทบาทของตนให้ดีขึ้น ซึ่งอาจหมายถึงการทำให้รัฐมีอำนาจเล็กลง นอกจากนี้การที่จะทำให้ประชาสังคมที่เกิดขึ้นมานั้นมีความเข้มแข็งหรือแข็งแรงได้นั้น ต้องมี NGO (องค์กรพัฒนาเอกชน) เป็นตัวที่คอยกระตุ้นให้เกิดพลังมิใช่ทำตัวเป็นผู้ชี้แนะให้แกชาวบ้าน (ชาติชาย 2541, หน้า 94-115)

เกษียร เตชะพีระ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมไว้ว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นถึงประเด็นปัญหาไปที่ตัวรัฐหรือตัวระบบราชการ อีกทั้งยังเป็นแนวความคิดที่ทำให้เห็นถึงความสมานฉันท์ได้ในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่มีจุดร่วมว่ารัฐเป็นตัวก่อปัญหาในขณะเดียวกันมีความต้องการให้รัฐมีอำนาจน้อยลง ดังนั้นคำว่าประชาสังคม จึงหมายถึง เหล่าสถาบันที่อยู่นอกรัฐ นอกภาคเศรษฐกิจที่เป็นทั้งของประชาชนและเอกชน อาทิ ตลาด ก็ถือได้ว่าเป็นการสร้างประชาสังคมอย่างหนึ่ง ที่อยู่ในรูปของการรณรงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรงในแง่ของการบริโภคนอกนี้ประชาคมยังมีความหมายรวมไปถึงการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเรียกร้องในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของคนในสังคม โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นคนรวย คนจน หรือคนละชาติ ศาสนา แต่ถ้าเป็นการรวมตัวเพื่อต่อสู้เรียกร้องในประเด็นต่าง ๆ ในท้องถิ่นต่าง ๆ ก็ถือได้ว่าเป็นประชาสังคมเช่นเดียวกัน (เกษียร 2541, หน้า 121 – 125).

อนุชาติและวีรบุรณ ได้นำเสนอเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบของประชาสังคมผ่านการให้แนวคิดและให้ความหมายเกี่ยวกับประชาสังคมของนักคิดที่ผ่านมาผนวกกับประสบการณ์ความเคลื่อนไหวของประชาชนระดับรากหญ้าที่ถูกถ่ายทอดขึ้นมาจากพื้นที่ได้สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ทำให้องค์กรประชาสังคม แตกต่างไปจากองค์กรอื่น ๆ ทั่วไปในเรื่องของระบบคุณค่าและจริยธรรมที่แฝงอยู่ อาทิ มีความเป็นอาสาสมัคร (voluntary orientation) กิจกรรมที่ทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเป็นที่ตั้ง (pursue of public good) และดำเนินไปด้วยความโปร่งใส (accountability) เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง (commit to openness) และแต่ละกลุ่มองค์กรเหล่านี้ก็มีความอิสระทั้งในทางการคิดและการทำ กิจกรรม (autonomous) มิได้อยู่ใต้อำนาจหรือการควบคุมของรัฐหรือทุนแต่อย่างใด โดยสามารถสรุปรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ของประชาสังคม ดังนี้ (อนุชาติและวีรบุรณ 2540)

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะบางประการของประชาคมและความเป็นประชาสังคม

ลักษณะ	รายละเอียด
มีความหลากหลาย	ความหลากหลายอาจพิจารณาได้ในหลายมิติ เช่น

	● การรวมตัว เช่น กลุ่ม ชมรม องค์การ สมาคม สถาบัน มูลนิธิ สภา สมาพันธ์ สหกรณ์ คณะกรรมการ เป็นต้น ● พื้นที่ อาทิ กลุ่มจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ชุมชน ป๊อกร เขตแขวง ย่าน ละแวกบ้าน หรือขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ เช่น ลุ่มน้ำ แม่น้ำ และแม่กระทั่วเขตเศรษฐกิจ อาทิ เขตนิคม อุตสาหกรรม เขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเล เป็นต้น ● รูปแบบของกิจกรรม อาทิ กลุ่มสื่อ กลุ่มด้านการศึกษาวิจัย กลุ่มการแสดง เป็นต้น ● ประเด็นความสนใจหรือปัญหา อาทิ การสังคมสงเคราะห์ การออมทรัพย์ การเกษตรและอาชีพ การเมือง สิ่งแวดล้อม ผู้หญิง เด็ก เป็นต้น ● กลุ่มคนที่มาร่วมตัวกัน ตั้งแต่ วัย อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การศึกษา ฐานะ อาชีพ และผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่น ๆ
มีความเป็นชุมชน	การรวมกลุ่มของประชาคมจำเป็นต้องเกิดและเติบโตบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี อันเป็นความสัมพันธ์กันในแนวราบและเป็นพื้นฐานของพลังในทางความร่วมมือมากกว่านำไปสู่ความแตกแยกและใช้อำนาจ
บนฐานสำนึกสาธารณะ	การเกิดขึ้นของประชาสังคมมีความเป็นธรรมชาติ และอยู่บนเงื่อนไขและจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (public consciousness) มิใช่การแต่งตั้ง-จัดตั้ง โดยกลไกอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม สำนึกสาธารณะนั้นอาจก่อให้เกิดความเป็นชุมชนตามลักษณะของการออกแบบ (community by design) หรืออาจเกิดขึ้นจากสำนึกที่เห็นวิกฤตร่วมกัน (community by crisis) ก็ได้
เป็นกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่อง	ประชาสังคมเป็นเรื่องของกระบวนการ ที่ต้องอาศัยเวลาและการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (interactive learning through actions) อย่างต่อเนื่อง ในลักษณะของสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society)
มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย	ประชาสังคมเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ทางสังคม บนช่องทางการติดต่อสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงความรู้ การติดต่อสัมพันธ์กันของผู้คนทั้งโดยตรงและผ่านกิจกรรม จนกลายเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ (communication and networking)

ที่มา: อนุชาติ พวงสำลี และวิบูรณ์ วิสารทสกุล ,2540

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ของประชาสังคม

องค์ประกอบ	รายละเอียด
มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	การมองอนาคตร่วมกัน รับรู้และเข้าใจถึงทิศทาง เป้าหมายที่จะไปด้วยกัน จะทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลังและลดความขัดแย้งเฉพาะหน้าลง
การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง	ประชาสังคมเป็นเรื่องของความหลากหลาย กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ย่อมเป็นเงื่อนไขให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือทำอย่างแข็งขัน ด้วยถือว่าเป็นเรื่องที่ตนมีสิทธิมีส่วน
มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้	ประชาสังคมจะต้องสร้างและสังสมองค์ความรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือทำอย่างแข็งขัน ด้วยถือว่าเป็นเรื่องที่ตนมีสิทธิมีส่วน
มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน	ประชาสังคมเป็นกระบวนการทางสังคม ที่ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ อันจะช่วยให้เกิดปัญญาหมู่ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ และอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์จริง ในอีกด้านหนึ่งก็จำเป็นจะต้องคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กันด้วยเพื่อให้สามารถปรับตัวได้เท่าทัน และเป็นฝ่ายก้าวหน้ามากกว่าตั้งรับปัญหา
มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะในฐานะของพลเมือง	ความเป็นประชาสังคมจะต้องสะท้อนถึงความตื่นตัวของพลเมืองที่จะเข้ามาร่วมกันรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของส่วนรวมหรือสาธารณะ (public responsibility) ที่มีได้หวังเพียงรอคอยหรือเรียกร้องการแก้ปัญหาจากรัฐแต่ฝ่ายเดียวโดยตนเองไม่มีส่วนร่วม
มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงความร่วมมือ	การสื่อสารมีความหมายต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการเติบโตและการขยายตัวของประชาสังคม ทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงความร่วมมือต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อหนุนเสริมความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน ดังนั้นช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันสื่อมวลชน ย่อมมีความหมายยิ่งต่อกระบวนการประชาสังคมที่จะนำไปสู่การถ่ายทอดของข้อมูลข่าวสารและการรับรู้อย่างเท่าเทียมกันของคนในสังคม
มีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ	การสร้างประชาสังคมจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่ดีทั้งในแง่ขององค์กร ระบบ และคนในองค์กร

จากการให้แนวคิด และความหมายของประชาสังคมของนักวิชาการไทยหลายท่าน สามารถทำการสรุปได้ว่าประชาสังคมคือ

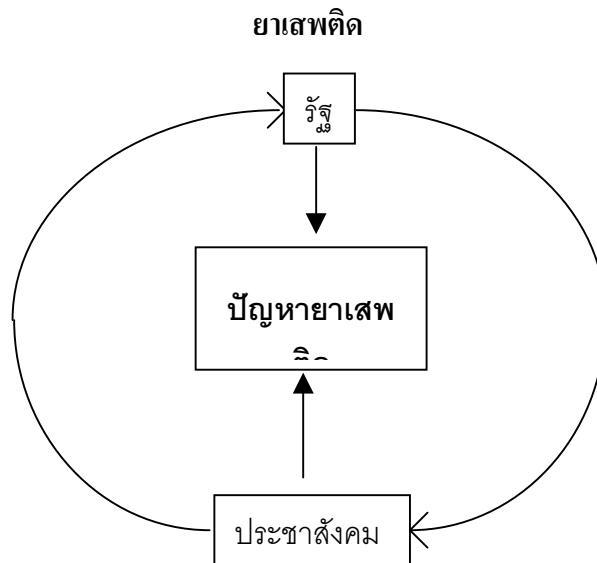
“ การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนที่ยากแก่การแก้ไขมี วัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือ องค์กร (Civic group/Organization) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ใน ลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ โดยมีการเชื่อมโยงเป็น เครือข่าย (Civic network)”

จากการเสนอแนวความคิดในเรื่อง “ประชาสังคม” (Civil Society) ของนักวิชาการไทยที่มองเห็น จากปรากฏการณ์ การตื่นตัวของภาคประชาสังคมในการเข้าไปจัดการกับประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โดยมีได้ เป็นไปตามกลไกเงื่อนไขของรัฐหรือทุน และเพื่อเข้ามาเป็นเครือข่ายและสร้างเอกภาพในการเคลื่อนไหว เพื่อคิดสร้างสรรค์พัฒนาบ้านเมืองร่วมกัน ซึ่งมีนัยยะในการประสานช่องว่างในสังคมไทย อันเป็นความ พยายามเชื่อมโยงระหว่างกระแสชุมชนในระดับท้องถิ่นฐานล่างกับกระแสของสังคมการเมืองระดับชาติที่ เกิดขึ้นภายในสังคมไทยนั้น จึงมีความคิดเห็นว่า ควรมีการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐหรือองค์กรของรัฐ กับ ประชาสังคมหรือคนภายในชุมชนในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม อันเป็นปัญหาหรือ วิกฤตการณ์ของสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่รัฐจะเข้าไปแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพได้โดย ลำพัง หรือในบางปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสังคมหรือชุมชนนั้นอาจเป็นปัญหาที่เกินกำลังของผู้คนในชุมชนใด ชุมชนหนึ่งเพียงลำพังที่จะคลี่คลายปัญหาได้ เพราะในอดีตรัฐกับประชาสังคมที่เน้นที่เกิดขึ้นภายในไทยนั้น ได้มีการทำงานที่อยู่ในลักษณะของการแยกส่วนกันคือ แต่ละหน่วยงานจะมีการปฏิบัติ หน้าที่ในการทำงานที่ เน้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนมากกว่าที่จะทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือเพื่อทุกคนภายในสังคม และเมื่อทั้ง สองมีบทบาทที่แตกต่างกันย่อมนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งมากกว่าจะมีการประนีประนอมกัน โดยเฉพาะ รัฐอันเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารและจัดการกิจการภายในประเทศมาก กว่าหน่วยงานอื่น มักจะใช้อำนาจและอิทธิพลของตนในการเข้าไปบริหารจัดการหรือแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ภายในสังคมหรือชุมชน มากเกินไป ซึ่งการเข้าไปของรัฐนั้นกลับเป็นตัวสร้างปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของคนภายในชุมชน โดยที่คนภายในชุมชนไม่มีสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือตัดสินใจกับการกระทำการบางอย่างของรัฐเลยแม้แต่เน้อย

ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลทำให้การบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในสังคมไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นแต่อย่างไรแต่กลับเป็นการเพิ่มความรุนแรงของปัญหาให้มากขึ้น

ดังนั้นถ้ามีการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐหรือองค์กรของรัฐกับประชาสังคม หรือคนภายในชุมชน จะส่งผลทำให้สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมได้ อีกทั้งจะทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง และยั่งยืนมากขึ้น เพราะทุกคนภายในสังคมมีความสมานฉันท์ และสามัคคีกัน

ภาพแสดงที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ + ประชาสังคม ร่วมมือกันจัดการกับปัญหา

ดังจะขอยกตัวอย่างในกรณีของการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐหรือองค์กรของรัฐ กับประชาสังคม หรือคนภายในชุมชนในการจัดการกับปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้น โดยองค์กรของรัฐคือสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้มีนโยบายในการสนับสนุนให้องค์กรของประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน โดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาการจัดตั้งเครือข่ายชุมชน เพื่อแก้ปัญหายาเสพติด ทำหน้าที่กำหนดแนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยองค์กรชุมชน และตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดทั้งในส่วนกลางที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และในส่วนภูมิภาคที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประจำภาคทุกแห่ง ภายใต้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นในหลายพื้นที่ได้มีการดำเนินการโดยองค์กรชุมชน หรือประชาสังคมภายในชุมชน เช่น

- บ้านแม่หลุ ตำบลอมลอง อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ หัวหน้าในการดำเนินงาน คือ นายมานะ มือแป (ผู้นำชุมชน) มีกิจกรรมในการดำเนินงานทั้งการป้องกัน บำบัดรักษา และการตัดฟันทำลายไร่ฝิ่นโดยชุมชน
- บ้านแม่เพลม หมู่ 6 ตำบลเมืองคอง อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ หัวหน้าในการดำเนินงาน คือ นายชูชาติ นี้อะพะ (ผู้นำชุมชน) สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในหมู่บ้านได้สำเร็จ โดยพบว่าในปัจจุบันไม่มีผู้เสพยาเสพติดในขณะที่พื้นที่ใกล้เคียงมีปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นอย่างรุนแรง
- บ้านแม่จะปูลหวง หมู่ 4 ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินงานโดยผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งสามารถแก้ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านจากเดิมมีผู้ติดยาอยู่ส่วนหนึ่ง

และในบางพื้นที่ที่มีการดำเนินการโดยองค์กรรัฐร่วมกับ NGO ต่างประเทศและประชาสังคมภายในชุมชน เช่น

- โครงการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการใช้สารเสพติดในชุมชน บ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (Pilot Community based Intervention Project) ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจาก NAS และได้มีการดำเนินงานโดยคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในลักษณะโครงการนำร่อง เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนด้วย

- โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดบนพื้นที่สูง (Strengthening of Community Based Drug Prevention strategies in Highland of Northern Thailand) ดำเนินการโดยองค์กรชุมชนและได้รับความช่วยเหลือจาก UNDCP ซึ่งได้ดำเนินงานใน 9 หมู่บ้านของ 2 จังหวัด ได้แก่

จังหวัดเชียงใหม่ (ดำเนินงานโดยคณะทำงานอำเภออันเป็นหน่วยงานของรัฐร่วมกับชุมชน)

1. บ้านสามหมื่น อำเภอเวียงแหง
2. บ้านน้ำดัง อำเภอแม่แตง
3. บ้านน้ำรู อำเภอเชียงดาว
4. บ้านแม่แพลม อำเภอเชียงดาว
5. บ้านแม่แค่น้อย อำเภอแม่แจ่ม
6. บ้านเด่นฮ่อม อำเภอสะเมิง
7. บ้านแม่ขะปูลวง อำเภอสะเมิง

จังหวัดเชียงราย (ดำเนินงานโดยมูลนิธิพัฒนาชุมชนในเขตภูเขา)

1. บ้านป่าคาสุขใจ กิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง
2. บ้านจะปูลี่ กิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน (V.C.Village Coordinator) ทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนประจำในแต่ละบ้าน

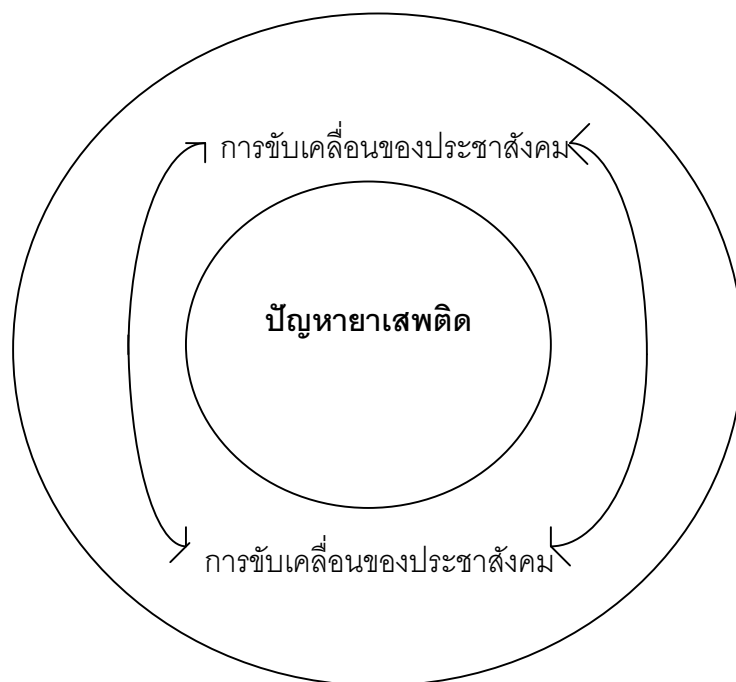
- โครงการด้านลดความต้องการยาเสพติด และป้องกันโรคเอดส์บริเวณชายแดนไทย – พม่า (Myanmar and Thailand Border Area Drug Abuse and AIDS Prevention Programme) ได้มีการดำเนินการในพื้นที่ 2 อำเภอของจังหวัดเชียงราย คือ อำเภอเมือง และอำเภอแม่สาย โดยจะมีชุดทำงานร่วมกับชุมชน (CATs; Community Action Teams) ดำเนินงานด้านการลดความต้องการยาเสพติดและโรคเอดส์ร่วมกับชุมชน

อย่างไรก็ดีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างรัฐหรือองค์กรของรัฐกับประชาสังคมหรือคนภายในชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด นั้นพบว่า การร่วมกันทำงานของทั้งสององค์กรสามารถช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันพบกับอุปสรรคในเรื่องของหลักในการทำงานที่ขัดแย้งกัน คือ รัฐหรือองค์กรของรัฐไม่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่กับบางแนวความคิดในการแก้ไขปัญหายาของกลุ่มองค์กรชุมชนในขณะที่เป็นคนในพื้นที่ อีกทั้งองค์กรชุมชนยังไม่สามารถแสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากได้ถูกจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับองค์กรรัฐ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลทำให้การทำงานร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาสังคมดำเนินไปอย่างไม่ค่อยจะราบรื่นนัก อีกทั้งเป็นผลมาจากที่

ภาครัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการ หรือไม่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาหรือแก้ไขปัญหาไม่ถูกจุด (Rapin 1990 ; Amara 1994a) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความอ่อนแอของภาครัฐ ส่งผลทำให้เกิดข้อจำกัดมากมายในการมองปัญหาตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหา อันสืบเนื่องมาจากตัวระบบราชการเองที่มีลักษณะเจ้าขุนมูลนาย อีกทั้งมีกฎระเบียบและขั้นตอนมากมายทำให้เกิดความล่าช้า และไม่คล่องตัวในการทำงาน นอกจากนี้ตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นส่วนหนึ่งเนื่องจากมักไม่เข้าใจปัญหาที่แท้จริง หรือบางครั้งก็ไม่อยู่ในสถานะที่จะช่วยแก้ไขปัญหาได้ (Rapin 1990) ด้วยแรงผลักดันเหล่านี้จึงส่งผลให้ประชาสังคมอันเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านหรือกลุ่มคนที่ประสบปัญหาในเรื่องเดียวกัน เกิดการรวมตัวกันเพื่อจัดการและแก้ไขปัญหาโดยประชาสังคมที่เกิดขึ้นนั้นได้กลายเป็นองค์กรที่มีบทบาทมากที่สุดในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถยกตัวอย่างการเกิดประชาสังคมของคนภายในชุมชนบ้านเขาโคกแผ่น ตำบลท่าบ่อ อำเภอนาทม จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีการรวมตัวของคนภายในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เข้ามาแพร่ระบาดภายในหมู่บ้าน โดยผ่านการดำเนินการตามกิจกรรมดังนี้ คือ การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด แก่คนภายในชุมชน , การใช้และประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาผู้เสพยา , จัดกิจกรรมรวมกลุ่มของผู้เสพยา และการให้โอกาสทางสังคมแก่ผู้เสพยาในการประกอบอาชีพร่วมกับบุคคลอื่นในชุมชน เป็นต้น

ภายหลังการดำเนินการตามแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประชาสังคมในชุมชนบ้านเขาโคกแผ่น พบว่า การดำเนินการตามกิจกรรมนั้นสามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในชุมชนได้เป็นอย่างดีด้วยวิธีการที่ชุมชนเป็นผู้เลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับชุมชนเอง

ภาพแสดงที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับปัญหาเสพติด (ในฐานะประชาสังคมเป็นผู้มีบทบาทหลัก)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนุก นาตะบุตร (2536, หน้า 1-7) ศึกษาถึงบทเรียนและประสบการณ์ขององค์กรชุมชนและผู้นำในหมู่บ้านชาวเขา เพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนชาวเขาในการจัดการกับปัญหาสารเสพติดของชุมชน พบว่า ชุมชนได้ทำการริเริ่มและมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในหมู่บ้านของตนเอง บางหมู่บ้านเกิดจากการริเริ่มความคิดทั้งหมดจากชาวบ้าน แต่บางหมู่บ้านเป็นการร่วมมือระหว่างองค์กรชาวบ้านกับภายนอก ซึ่งทำการสรุปประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

1. ชุมชนศึกษาได้มีผู้ดำเนินการในการแก้ปัญหายาเสพติดภายในชุมชนซึ่งเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ มีโลกทัศน์และความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงตัวของชุมชนกับสังคมภายนอกเป็นอย่างดี มีลักษณะเป็นผู้นำใหม่ที่เข้าใจวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมสังคมไทยเป็นอย่างดี
2. ระบบคุณค่าและแรงกระตุ้นของผู้ดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติดภายในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน คือ สำนึกต่อคำสั่งสอนของบรรพบุรุษและความภูมิใจในชนเผ่าของตน เห็นปัญหาผลกระทบและความเดือดร้อนจากสารเสพติด ความผูกพันและสงสารต่อครอบครัวผู้ติดยาและผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น
3. ผู้ดำเนินการทั้ง 4 ชุมชน ตระหนักถึงความละเอียดอ่อนในเชิงวัฒนธรรมที่จะไม่ลุกขึ้นมาต่อต้านผู้อาชุโล ผู้ค้า ผู้ติด เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้เป็นเครือญาติของผู้นำ แต่พยายามจะใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมในการทำงานกับการแก้ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น
4. ผู้ดำเนินการทั้ง 4 ชุมชนได้สร้างเวทีการเรียนรู้พูดคุยระหว่างกลุ่มผู้ก่อการกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบ ความเดือดร้อนและความยากลำบากที่เกิดขึ้นทั้งกับคนในครอบครัวและคนในชุมชน
5. กลไกการควบคุมสารเสพติดและการจัดการบำบัดฟื้นฟูสารเสพติดที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นผลมาจากการเปิดเวทีชาวบ้านทั้งในระดับครอบครัว ระดับกลุ่มย่อย และจากการประชุมชาวบ้านทั้งหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนำมาซึ่งการจัดตั้งองค์กรชุมชน เพื่อออกกฎระเบียบพร้อมมาตรการจูงใจและลงโทษ ดังนั้นกระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดระบบคุณค่าและค่านิยมในการต่อต้านสารเสพติดภายในชุมชน

จันทร์ศิริ วาหงษ์ (2538) ได้ทำการศึกษาชุมชนบ้านแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ได้เสนอแนวทางในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทั้งการป้องกันบำบัดฟื้นฟูและปรามปราบ โดยมีหลักการที่สำคัญคือ ประสานความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาครัฐเป็นผู้เสี่ยง ดำเนินกิจกรรมทั้งการป้องกันบำบัดฟื้นฟูและปรามปราบภายในชุมชน การประเมินผลจากภาพรวมของชุมชนมิได้ประเมินเฉพาะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

บัณฑิต อ่อนคำ และคณะ (2539) ได้ทำการศึกษารูปแบบการแก้ปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยเน้นบทบาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหา

ยาเสพติดในชุมชน : ศึกษากรณีภาคเหนือ ซึ่งสถานการณ์ยาเสพติดในภาคเหนือมีการเปลี่ยนแปลงและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว โดยปัจจัยพื้นฐานและเงื่อนไขต่างๆเปลี่ยนแปลงทั้งด้านตัวยา คน และสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดมีส่วนผลักดันให้หน่วยราชการ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชุมชนต้องปรับบทบาทและกระบวนการทำงานโดยต้องพิจารณาจาก 5 องค์ประกอบนี้ คือ

1. การปรับฐานคิดใหม่
2. การปรับกระบวนการจากการทำงานจากผู้นำมาเป็นผู้สนับสนุนให้เกิด “ กระบวนการของชุมชน” ในการเข้ามาเป็น “ เจ้าของปัญหาเสพติด “ และตัดสินใจเองในการเป็น “ ผู้ร่วมในการแก้ไข ปัญหา “ ร่วมกับราชการและองค์กรพัฒนาเอกชน
3. เน้นการนำ “ คน “ เป็นศูนย์กลางและเป็นตัวตั้งของการทำงานและการสนับสนุน และพบว่า องค์กรชุมชนที่จะสามารถยั่งยืนต่อเนื่องจะต้องมีการทำงานเชื่อมโยงทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ระดับหมู่บ้านและระดับเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน
4. กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานขององค์กรชุมชนขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งของชุมชน และกระบวนการครอบงำชั้นนำ แทรกแซง สนับสนุน ทั้งโดยตรงโดยอ้อมจากกลุ่มหมาย (เครือข่ายอิทธิพล ผู้ค้ายาเสพติด) กลุ่มพัฒนา (หน่วยงานราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชน) กลุ่มเพื่อนบ้าน หรือ เครือข่ายหมู่บ้าน ที่เป็นแรงกระตุ้น แรงกดดันและเป็นอุปสรรค
5. ระบบงบประมาณและการจัดการสนับสนุนงบประมาณ จำเป็นต้องจัดสรรในรูปของ “ กองทุนสนับสนุน ” แทนการจัดกิจกรรมครั้งเดียว เพื่อให้กิจกรรมต่อเนื่อง เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามของชุมชนและเกิดแรงจูงใจในการระดมทุน แรงงาน วัสดุสมทบจากชุมชน

เศรษฐา เศรษฐีธร (2541) ศึกษาถึงบทบาทของผู้นำองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหยาเสพติด การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่สูง บ้านหนองหอยเก่า อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งและแรงต้านทานของชุมชนชาวเขาต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด เน้นการปรับบทบาทและวิสัยทัศน์ของผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงสภาพปัญหาร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกของชุมชนยอมรับด้วยตนเองว่า ปัญหายาเสพติดระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาของชุมชนที่จะต้องร่วมกันเข้าจัดการแก้ไขอย่างเป็นกระบวนการและใช้เทคนิควิถีชีวิตที่ค้นคิดขึ้นเองตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่เหมาะสม โดยได้รับความร่วมมือสนับสนุนและประสานงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

วารุณี ฟองแก้วและคณะ(2541) ศึกษาบทบาทผู้หญิง-ชายต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน พบว่า บทบาทหญิง-ชาย มีความสำคัญต่อความสำเร็จต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีปัจจัยสำคัญได้แก่ ความตระหนักของชุมชนและความรู้ความเข้าใจของชุมชนในปัญหายาเสพติด ความรู้ความเข้าใจและบทบาทหน้าที่ของนักพัฒนาหรือเจ้าหน้าที่องค์กรชุมชนและหน่วยงาน การเสริมพลังหรือความเข้มแข็งให้ผู้หญิง รวมทั้งการนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา

เสพติดทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน การคำนึงถึงบริบท ศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละชุมชนนั้น เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลไปสู่การเกิดของสังคมเมืองและสังคมวัตถุนิยมนั้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน อันนำไปสู่การเกิดผลกระทบต่อความใกล้ชิดและการเลี้ยยคู่ส่งสอนบุตรหลานและคนในชุมชนไม่ให้ความเข้มแข็ง ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่รุนแรงขึ้น

สุพิศ จันทะพิงค์ (2544) ศึกษา การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยกระบวนการประชาสังคม ศึกษากรณีบ้านเขาโคกแผ่นดิน ตำบลท่าบ่อ อำเภอนาทม จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หมู่บ้านเขาโคกเป็นหมู่บ้านชนบทที่มีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ในอดีตหมู่บ้านนี้เคยเป็นที่หลบซ่อนของกลุ่มโจร อีกทั้งชาวบ้านยังขาดความสามัคคี มีการเสพติดกัญชาของคนในหมู่บ้าน แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้รับการแก้ไข โดยเริ่มจากใน ปี พ.ศ. 2527 มีพระธุดงค์เข้ามาอยู่บนเขาใกล้หมู่บ้านและได้มีบทบาทในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในหมู่บ้าน เกิดการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 เกิดการแพร่ระบาดของยาบ้าภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งผู้ขายรายย่อยและผู้เสพ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงนำไปสู่การเกิดกระบวนการก่อตัวของชุมชนเป็นประชาสังคมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้าน โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

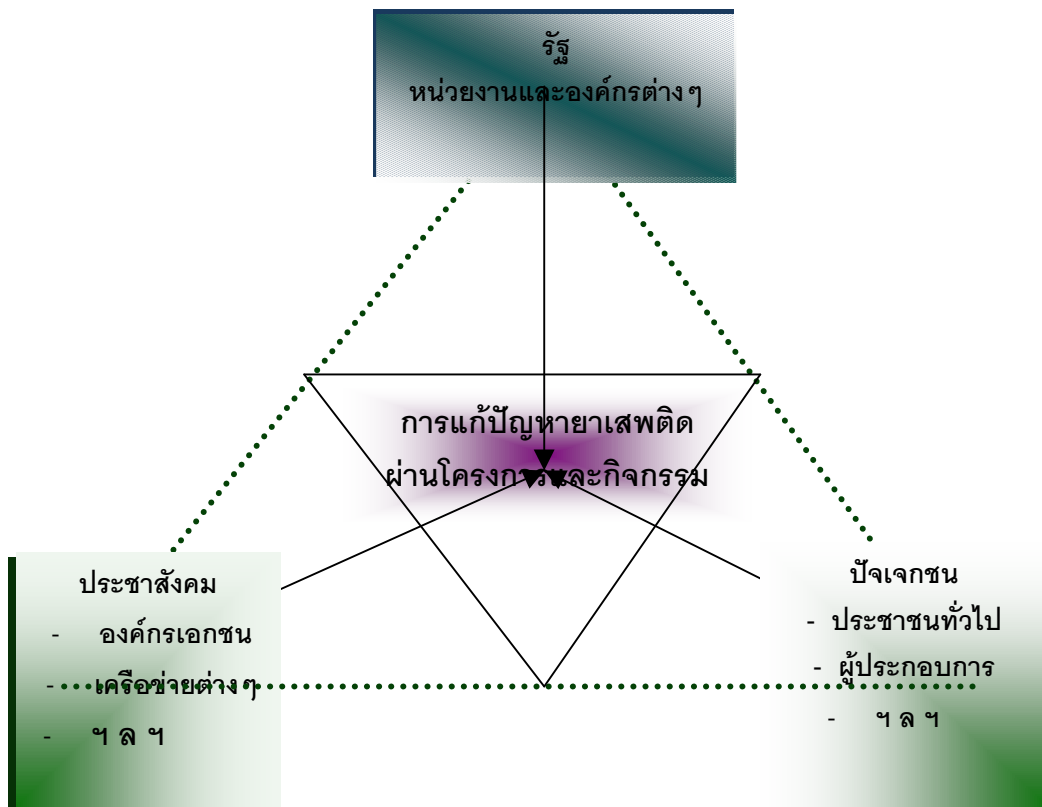
1. เกิดความตระหนักของผู้นำและประชาชนต่อปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน ทำให้ทุกฝ่ายร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหายาอย่างเร่งด่วน
2. มีการรวมตัวของกลุ่มบิดามารดาผู้ติดยาเสพติด ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อหาทางบำบัดผู้ติดยาเสพติด
3. เกิดกระบวนการเรียนรู้ในปัญหาของชาวบ้านอย่างเป็นระบบ
4. มีกระบวนการตัดสินใจ เลือกใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหายา
5. มีการดำเนินการที่เกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ส่งผลทำให้มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นกลไกในการแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในหมู่บ้านดังกล่าวจึงเกิดจากการรวมตัวของคนภายในชุมชนเป็นประชาสังคมในการดำเนินการตอบสนองการแก้ไขปัญหายาที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังมีสถาบันภายในหมู่บ้านที่มีความสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว คือ สถาบันศาสนา ที่ช่วยในการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมและมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการบำบัดยาเสพติดในหมู่บ้านแห่งนี้

สำหรับในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาขยายต่อเนื่องไปจากงานวิจัยเดิมถึงนโยบายและมาตรการของรัฐในการส่งเสริมและเกื้อหนุนต่อบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมหรือเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงการปฏิบัติการระหว่างปี 2545-2547 ที่ถือว่าเป็นการดำเนินการอย่างจริงจังของรัฐในการปราบปรามยาเสพติดว่าการปฏิบัติการโดยผ่านองค์กรประชาสังคมนั้นได้ผลมากน้อยแค่ไหน

2.4 กรอบคิดในการวิจัย

รัฐ ประชาสังคมและปัจเจกชนหน่วยใดหน่วยหนึ่งอาจสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากบางปัญหานั้นมีความซับซ้อนเกินกว่าที่หน่วยใดหน่วยหนึ่งจะสามารถแก้ไขได้เพียงลำพัง ดังนั้นการร่วมมือกันของทั้งสามหน่วยจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แต่โดยที่ประชาสังคมหรือชุมชนและปัจเจกชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาหรือความเป็นไปต่างๆของยาเสพติดโดยตรง ทั้งสองหน่วยจึงควรเป็นหน่วยสำคัญหรือหน่วยหลักในการเคลื่อนไหวปฏิบัติการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีรัฐซึ่งมีกฎหมายรองรับสถานภาพความชอบธรรมในการป้องกันและปราบปรามเป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ทางด้านงบประมาณ การอำนวยความสะดวกต่อการทำงานขององค์กรชุมชน เป็นต้น ไปจนกระทั่งถึงการใช้กฎหมายหรือกำลังเจ้าหน้าที่เข้าปฏิบัติการในการจัดการยาเสพติดที่องค์กรชุมชนและปัจเจกชนไม่มีอำนาจที่จะปฏิบัติได้ เช่น การจับกุม และคุมขังบุคคล รวมไปถึงการสั่งปิดเปิดกิจการต่างๆและการยึดทรัพย์ เป็นต้น แต่ถ้าเป็นกิจกรรมการเฝ้าระวัง การให้ข้อมูลข่าวสารแก่รัฐและสาธารณชน การรณรงค์ให้ลด เลิก หรือปฏิเสธยาเสพติด และอื่นๆ ควรจะเป็นบทบาทหลักของภาคประชาสังคมและปัจเจกชน

บทที่ 3

พัฒนาการของปัญหาและการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ของจังหวัดเชียงใหม่

3.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ ตั้งอยู่ในบริเวณตอนบนของประเทศไทยสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,027 ฟุต ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 720 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ ตามแนวทางหลวงแผ่นดินสายเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐฉาน สหภาพพม่า ทางทิศเหนือ ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดตาก ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอปาย อำเภอขุนยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,582,757 คน ชาย 784,754 หญิง 798,003 คน (กันยายน 2544) ความหนาแน่นเฉลี่ย 79/คน ตร.กม. แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 204 ตำบล 1,965 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร 28 เทศบาลตำบล 184 องค์การบริหารส่วนตำบล และ 5 สภาตำบล นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่ยังเป็นศูนย์การศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนที่มีสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนมากมาย

3.2 สถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในจังหวัดเชียงใหม่

ที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ ภาคเหนือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ถูกจับตามากที่สุดเนื่องจากอยู่ติดกับชายแดนที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด แผนปฏิบัติการต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอที่ถูกกำหนดมาจากหน่วยงานส่วนกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง จนกระทั่งรัฐบาลที่นำโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามกับยาเสพติด และกำหนดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการ ยุทธวิธี คือ ระดมความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคมให้รวมกันเป็น “พลังแผ่นดิน” เพื่อต่อสู้เอาชนะปัญหายาเสพติด ด้วยการลดระดับความรุนแรงและหยุดยั้งการขยายตัวของปัญหา

นับตั้งแต่ 2544 – 46 มีการดำเนินการที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐบาล จังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ารับนโยบายนี้โดยภาคราชการ ภาคเอกชน องค์การประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามสภาพปัญหาและความต้องการของจังหวัด / อำเภอ โดยได้ร่วมกันกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินงานตามที่ต้องการ ตลอดจนวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับในลักษณะของการบูรณาการร่วม เพื่อไม่ให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและสามารถนำแผนปฏิบัติไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนด

อย่างไรก็ดีสถานที่ผลิตยาเสพติดภายนอกประเทศยังคงมีอยู่บริเวณจีน และชายแดนไทย – พม่า ในพื้นที่รัฐฉานตอนบน ด้านตรงกันข้ามอำเภอแม่เมาะ อำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว และอำเภอเวียงแหงจังหวัด

เชียงใหม่ แล้วลำเลียงนำเข้ามาในไทยอย่างต่อเนื่องและในรอบปี 2543 ปรากฏข่าวสารความเคลื่อนไหวการลักลอบตั้งโรงงาน ผลิตยาเสพติดฝั่งตรงข้ามชายแดนประเทศไทยจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ประเทศไทยทางภาคเหนือกลายเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดที่ผลิตเสร็จแล้วที่ภายนอกประเทศ โดยมีเส้นทางหลักคือ จากพื้นที่คอกยแหลมเข้าสู่อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ และเส้นทางอื่นๆ ที่ใช้สำหรับการลำเลียงพบว่ามีเส้นทางผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปตามเส้นทางอำเภอป่าเย็บ – อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงรายมาตามเส้นทางเชียงใหม่ – คอยสะเกิด – เชียงราย

❖ สถานการณ์ด้านการผลิต การค้าและการขนส่งยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่

1) การผลิต / การปลูก

ยาเสพติดอย่างเช่น เฮโรอีน และยาบ้า จะมีกลุ่มนักค้าและผลิตตามบริเวณชายแดนไทย – พม่า โดยเฉพาะพื้นที่ตรงกันข้ามอำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง อำเภอฝาง และอำเภอแม่ฮ้อย อยู่ในการจับตามของ ป.ป.ส. กัญญา และฝืนมืออยู่ในพื้นที่จำกัดและเป็นไปตามฤดูกาล ฝืนมีแนวโน้มที่จะปลูกเพิ่มขึ้นและพบว่ามี การหลบเลี่ยงการทำลายของเจ้าหน้าที่รัฐด้วยวิธีการหว่านเมล็ดฝิ่น 2-3 รุ่นในแปลงเดียวกัน

2) การค้าและการลำเลียง

เชียงใหม่เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดทั้งการค้ารายย่อยและการค้ารายใหญ่ โดยรายใหญ่จะอาศัยเขตเมืองเชียงใหม่ เป็นจุดศูนย์กลางในการติดต่อซื้อขาย ชุกซ่อน และลักลอบลำเลียงออกไปยังพื้นที่อื่นๆ สำหรับเส้นทางลักลอบลำเลียงนำเข้าจากประเทศพม่า จะใช้เส้นทางอำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผ่านอำเภอสะเมิง แม่แจ่ม และแม่แตง อีกเส้นทางหนึ่ง คืออำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะนำเข้าตามเส้นทางผ่านอำเภอแม่ฮ้อย ไชยปราการ ฝาง เวียงแหง และเชียงดาว

ยาบ้าเป็นปัญหายาเสพติดที่รุนแรงในเชียงใหม่เช่นกัน โรงงานผลิตอยู่ในเขตประเทศพม่าและลักลอบเข้ามาประเทศไทย ตามช่องทางบริเวณแนวชายแดนของอำเภอต่างๆ และนำยาเสพติดชุกซ่อนไว้ตามหมู่บ้านชาวเขา รอสั่งต่อให้ลูกค้า ในเชียงใหม่มีการค้ารายย่อยที่กระจัดกระจายครอบคลุมทุกอำเภอ

นอกจากนี้ชาวไทยภูเขาที่อาศัยในหมู่บ้านตามบริเวณแนวชายแดนได้หันมาประกอบอาชีพรับจ้างลำเลียงยาบ้าจากโรงงานผลิตแล้วนำเข้าประเทศไทย มีการจัดกองกำลังคุ้มกันพร้อมอาวุธปืนตลอดเส้นทางเมื่อยาบ้าได้ถูกนำมาชุกซ่อนตามหมู่บ้านต่างๆ จะมีทั้งชาวเขาและนักค้าทั่วไปลักลอบลำเลียงออกไปตามเส้นทางต่างๆ โดยใช้ยานพาหนะส่วนตัวที่ดัดแปลงสำหรับชุกซ่อนยาเสพติดและลำเลียงโดยรถยนต์โดยสารประจำทาง

3) การแพร่ระบาด

ยาบ้า ได้กลายเป็นปัญหายาเสพติดรุนแรงในกลุ่มต่างๆ มาเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง โดยจะแพร่กันในหมู่นักท่องเที่ยวในสถานเริงรมย์ กลุ่มผู้ขับขี่ยานพาหนะ และการขนส่งกลุ่มนักเรียน / นักศึกษา แรงงานในสถานประกอบการ และบุคคลทั่วไป สถานการณ์การแพร่ระบาดเริ่มรุนแรงขึ้นน่าจะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการขยายตัวทั้งผู้ใช้และประเภทของยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่น นักเรียน / นักศึกษา

4) การดำเนินงานโดยหน่วยงานรัฐ นโยบายสู่กิจกรรม

นับแต่รัฐบาลที่นำโดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการถ่ายทอดนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติด หน่วยงานทั้งหลายในจังหวัดเชียงใหม่ได้สนองตอบนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ และเป็นการระดมพลังร่วมกันตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด ดังคำสั่งต่างๆ ดังนี้

- คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 เรื่อง แนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด ได้กำหนดให้ใช้หลัก การป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการบำบัดรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษอย่างเด็ดขาด แนวทางการแก้ไขให้ดำเนินการโดยยึด พื้นที่เป็นหลัก ปลูกพลังแผ่นดินและการป้องกัน การควบคุมตัวยาและสารเคมี การปราบปราม การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ การข่าว การอำนวยความสะดวกและประสานงาน การปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การร่วมมือระหว่างประเทศ และการวิจัย พัฒนาและติดตามประเมินผล
- คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 228/2544 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 ซึ่งกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด
- คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 31/2546 เรื่อง จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดระดับต่างๆ ทำให้เกิดหน่วยงานเฉพาะกิจใหม่เกิดขึ้นในระดับอำเภอ จังหวัด กองบังคับการตำรวจนครบาล กองทัพภาค 1-4 ตามแนวชายแดน ทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการภายในระดับเดียวกัน คำสั่งนี้เริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 คำสั่งนี้ทำให้เกิดศูนย์ขึ้นมาอีกในจังหวัดเชียงใหม่สำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งๆ ที่ ป.ป.ส. ได้มีหน่วยงานในลักษณะคล้ายๆ กันนี้แล้ว ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดในการดำเนินการที่ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งจะได้ติดตามต่อไป

ภายหลังที่ได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรี ได้มีการดำเนินการดังนี้

1. การข้อมูลข่าวสาร

ให้มีการจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การค้า และการเสพ อย่างเป็นระบบ เพื่อสะดวกในการใช้ข้อมูลในการดำเนินการหรือตัดสินใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา

2. การป้องกัน

ปปส. มีหน่วยที่เรียกว่า ศ.ปส.จ.เชียงใหม่ ได้กำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายเพื่อดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในขณะเดียวกันก็ยึดยุทธศาสตร์ “พลังแผ่นดิน” ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 โดยได้ดำเนินการดังนี้

1) ด้านองค์กรประชาชน

- ได้อาศัยประชาคมหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยดำเนินการระดับหมู่บ้าน โดยดำเนินการฝึกอบรมแกนนำประชาคมหมู่บ้านเป้าหมายที่มีการล่าเหยียดและการแพร่ระบาด รวม 22 อำเภอ 2 ถึง 10 เทศบาลนคร
- การมอบธงสัญลักษณ์หมู่บ้าน/ชุมชนเฉลิมพระเกียรติปลอดยาเสพติดของจังหวัดเชียงใหม่
- การจัดนิทรรศการเนื่องในสัปดาห์ต่อต้านยาเสพติด รวม 24 อำเภอ
- การจัดการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด จำนวน 6 แห่ง จำนวนผู้เข้าร่วม 7,500 คน
- การดำเนินงานโครงการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่องได้แก่อำเภอแม่สาย, ฝาง, เชียงดาว, หางดง, แม่ริม
- อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา
- การจัดกิจกรรมวันต่อต้านยาเสพติดโลก
- จัดกิจกรรมเดินขบวนรณรงค์และวิ่งรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดของข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มพลังมวลชนต่างๆ พร้อมเพิกกันทั่วทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยผู้ว่าราชการจังหวัด / นายอำเภอ / ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เป็นผู้นำในการกล่าวคำปฏิญาณต่อต้านยาเสพติด

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตในการดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันว่า จากการศึกษาแผนการบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาเสพติด ของหน่วยงานรัฐทั้งหลายเมื่อเทียบกับข้อมูลระดับความรุนแรงของปัญหาแล้วกลับไม่พบว่ามีโครงการด้านการป้องกันในพื้นที่ที่ปัญหาเสพติดอยู่ในระดับความรุนแรงและระดับกลางมากนัก

3. การปราบปรามยา

การปราบปรามยังคงต้องดำเนินควบคู่ไปกับการป้องกัน โดยความร่วมมือของ ป.ป.ส. ตำรวจและทหารได้ดำเนินการทั้งการตั้งด่านตรวจตามจุดที่เป็นเส้นทางลำเลียงหลัก การจับ และการวิสามัญฆาตกรรม

- 1) การตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ จุดสกัด ตามเส้นทางหลักเพื่อป้องกันการลักลอบลำเลียงยาเสพติด มี 4 ด่านตรวจถาวร และ 4 จุดตรวจชั่วคราว ซึ่งสามารถจับกุมผู้ค้ายาเสพติดได้ 3 ราย ผู้ต้องหา 4 คน ของกลางยาบ้า 724,000 เม็ด โดยจับได้ที่จุดตรวจผาหงษ์ หมู่ 14 ต.ศรีดงเย็น อ.ไชยปราการ และจุดตรวจบ้านป่าอิน หมู่ 4 ต.บ้านโป่ง อ.พร้าว
- 2) การจับกุมคดียาเสพติดรายสำคัญ มี ป.ป.ส. และตำรวจ ร่วมกันจับกุมด้วยวิธีการล่อซื้อ

- 3) การวิสามัญฆาตกรรม เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งจะก่อให้เกิดผลคือ หนึ่งในกรณีที่เป็นการวิสามัญฯ แบบลับเป็นการลดปริมาณและระดับปัญหายาเสพติดในพื้นที่สองเพื่อไม่ให้มีความยึดถือในระบบยุติธรรมและลดปริมาณงานในกระบวนการยุติธรรม

สถานการณ์ใช้ยา

นอกเหนือไปจากการใช้ยาไปในทางที่ผิดและเพื่อก่ออาชญากรรมแล้ว ขณะนี้การใช้เพื่อส่งเสริมการค้าเพิ่มมากขึ้นในสถานบันเทิงในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้มีโอกาของการติดยาในหมู่ผู้ท่องเที่ยวสถานบันเทิงตอนกลางคืนเพิ่มมากขึ้น

การสนับสนุนงานป้องกันปัญหายาเสพติด

- 1) ชุดตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดแยกตามประเภทของกลุ่มเป้าหมายดังนี้ โรงงานอุตสาหกรรม ผู้ขับขี่ยานพาหนะ เยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป ผู้รับบริการในสถานพยาบาล สถานบริการ และพื้นที่อำเภอชายแดน 5 อำเภอเป้าหมาย
- 2) สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับ ศ.ปส.จ.เชียงใหม่ ดำเนินการตามโครงการการจัดตั้งโรงงานสีขาว
- 3) การแก้ไขปัญหายาในสถานศึกษา ดำเนินโครงการโรงเรียนสีขาว
- 4) โครงการ To be number one

3.3 แนวโน้มสถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อสถานการณ์และการดำเนินงานด้านยาเสพติด ดังนี้

(1) ปัจจัยสถานการณ์ชายแดนไทย – พม่า

ตรงข้ามอำเภอแม่สายและอำเภอฝาง ชนกลุ่มน้อยในพม่า ยังเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดสถานการณ์ปัญหาในช่วงระยะ 1-2 ปี ข้างหน้า โดยชนกลุ่มน้อยมีอยู่สองกลุ่ม ที่ยังต้องหารายได้เพื่อเลี้ยงดูสมาชิกและเพื่อต่อสู้กับทางการพม่า เช่น กลุ่มอดีต MTA (กลุ่มขุนล่า) และกลุ่ม UWSA (กลุ่มว้า)

(2) สถานการณ์ยาเสพติดภูมิภาคต่างๆ ของโลกกำลังแปรผัน

ตลาดเฮโรอีนที่ใหญ่ที่สุดของภูมิภาคสามเหลี่ยมทองคำ คือ สหรัฐอเมริกา สามารถลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและการเปลี่ยนการใช้ยาเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์ในยุโรปมากขึ้นอาจจะกระทบต่อสถานการณ์ยาเสพติดภายในประเทศ คือด้วยจะตกค้างในประเทศและภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลต่อการขยายตัวของ การแพร่ระบาดของเฮโรอีนในประเทศโดยตรง

(3) การขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาค

การพัฒนาเส้นทางคมนาคมระหว่างประเทศในภูมิภาคเพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าขายระหว่างประเทศ เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการค้าและการลำเลียงยาเสพติดจากแหล่งผลิตในภูมิภาคสามเหลี่ยมทองคำออกภูมิภาคอื่นให้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้ ยังอาจส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนนอกระบบจากการค้าขายยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาภายในประเทศมากยิ่งขึ้น จากนโยบายการจูงใจและยึดหยุ่นด้านการส่งเสริมการลงทุน

(4) ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาการว่างงานของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศและการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรกลุ่มผู้ใช้แรงงานจากการว่างงาน ทั้งแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและแรงงานกลุ่มประชากรชาวเขา

(5) ด้านการดำเนินงานของรัฐ

รัฐบาลจะได้ประกาศใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีและมติคณะรัฐมนตรีมาแล้วหลายฉบับ ซึ่งช่วยในการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด แต่จะต้องใช้ระยะเวลาไม่น้อยในการปรับตัวและทำความเข้าใจร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ

สถิติผลการปราบปรามยาเสพติดเดือนมกราคม – ธันวาคม 2543

ประเภท ยาเสพติด	จับกุมได้			ประเภทข้อหา							
	ราย	คน	น้ำหนัก ของกลาง	จำหน่วย		เสพ		ครอบครอง		ผลิต	
			(กรัม/ เม็ด)	ราย	คน	ราย	คน	ราย	คน	ราย	คน
เฮโรอีน	691	733	13,979.33	36	42	37	37	518	654	-	-
มอร์ฟีน	8	7	-	-	-	8	7	-	-	-	-
ฝิ่น	397	392	75,935.78	6	6	6	6	378	380	7	-
น้ำยาเคมี	5	5	2,134,000	-	-	-	-	5	5	-	-
กัญชาแห้ง	422	432	5,174.98	6	6	2	2	412	423	1	1
กัญชาสด	6	5	21,003	-	-	-	-	-	-	6	5
พืช กระท่อม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เอมเฟตา มีน	5,227	5,715	6,882,327	686	847	1,751	2,811	2,811	3,116	1	1
(ยาบ้า)											
สารระเหย	175	179	207	-	-	175	179	-	-	-	-
เอ็กซ์ตาซี	6	6	5	-	-	-	-	6	6	-	-
อื่นๆ	4	5	1,593	1	1	-	-	3	4	-	-
รวม	6,941	7,479		835	902	1,958	1,982	4,234	4,588	15	7

หมายเหตุ : ถูกเจ้าหน้าที่วิสามัญฆาตกรรม 8 กรณี 15 คน

สถิติผลการปราบปรามยาเสพติดเดือนมกราคม – ตุลาคม 2544

ประเภท ยาเสพติด	จับกุมได้			ประเภทข้อหา							
	ราย	คน	น้ำหนัก ของกลาง	จำหน่วย		เสพ		ครอบครอง		ผลิต	
			(กรัม/ เม็ด)	ราย	คน	ราย	คน	ราย	คน	ราย	คน
เฮโรอีน	582	612	1,297.26	36	44	16	20	530	548	-	-
มอร์ฟีน	-	-	-	-	-	8	7	-	-	-	-
ฝิ่น	255	264	15,849.84	20	8	1	1	234	237	18	6
น้ำยาเคมี	2	3	1.080	-	-	-	-	2	3	-	-
กัญชาแห้ง	286	4,291	12,582.39	1	1	-	-	285	290	-	-
กัญชาสด	8	8	49	-	-	-	-	-	-	8	8
พืช กระท่อม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แอมเฟตา มีน	5,134	5,504	4,035,244	890	1,069	1,738	1,679	2,504	2,755	1	2
สารระเหย	119	119	157	-	-	119	119	-	-	-	-
เอ็กซ์ตาซี	9	9	125	4	4	1	1	4	4	-	-
อื่นๆ	2	2	0.3	1	1	-	-	1	1	-	-
รวม	6,397	6,794		932	1,115	1,875	1,820	3,562	3,841	12	16

หมายเหตุ : ถูกเจ้าหน้าที่วิสามัญฆาตกรรม 2 กรณี 5 คน

พื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปีพ.ศ.2545

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมาย (หมู่ที่)			
		รุนแรง	ปานกลาง	ศักยภาพ	ปลอดภัยยาเสพติด
1. เมืองเชียงใหม่	ป่าแดด	4,8,12	2,6		5,11
	สันผีเสื้อ	-	9		-
	สุเทพ	-	7,9,13,14		-
	หนองป่าครั่ง	-	1,4		-
	หนองหอย	3	-		-
2. สารภี	ข้าวมุง	-	1,9		-
	ดอนแก้ว	1	2		5
	ท่าวังตาล	-	1		2,12
	หนองผึ้ง	-	1		-
	หนองแฝก	-	2		3
3. สันทราย	แม่แฝก	1	-		-
	หนองจ่อม	1	8		7
	ป่าไผ่	-	6		3
4. ดอยสะเก็ด	เชิงดอย	7	12		8
	ตลาดใหญ่	-	5		1
	ป่าเมี่ยง	3	1		6
	ป่าลาน	-	3		1,5,6
	แม่ค้อ	-	4		-
	แม่โป่ง	-	8		1,2,4,9,10
	लगวเหนือ	9	-		3,4
	สันปูเลย	-	2,11		-
5. สันกำแพง	แช่ช้าง	-	3,4		2
	บวกค้าง	-	6,10		5,8
	ร้องวัวแดง	-	3,10		11
	สันกลาง	-	2,7		-
	สันกำแพง	-	13		3
	ห้วยทราย	-	1		2,8

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมาย (หมู่ที่)			
		รุนแรง	ปานกลาง	ศักยภาพ	ปลอดภัยสพต
6. แม่ริม	จี้เหล็ก	-	3,7		-
	ดอนแก้ว	-	2,5		-
	โป่งแยง	6,7	8,9		-
	แม่แรม	6,7,9	8		7
	แม่สา	-	5		-
	ริมเหนือ	-	1		-
	สะลวง	-	2,3		-
	สันโป่ง	-	1,5,6,10		-
	ห้วยทราย	4	-		-
	เหมืองแก้ว	-	3,4		-
7. แม่แตง	กุดช้าง	4,6	5		-
	จี้เหล็ก	8	3		5
	บ้านช้าง	-	1,3,4		-
	บ้านเป้า	2,3	-		4
	ป่าเป้า	4	1,5,12,13		-
	เมืองกาย	-	1,2,4		-
	แม่แตง	-	2,3		-
	แม่หอพระ	-	1,2,4,7		-
	สบเปิง	1,2,3,4,8,9,11,1	4,6,12		-
	สันป่ายาง	3	4		-
	อินทจิล	-	9		-
8. สะเมิง	บ่อแก้ว	5,6	7		-
	แม่สาบ	-	5,8,9,10		3
	ยังเมิน	-	5		-
	สะเมิงเหนือ	1	3,4		6
9. พร้าว	น้ำแพร่	8	4,7		5
	ป่าไหนด	1	5		-
	แม่ปิ้ง	1	-		12
	สันทราย	-	7		-

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมาย (หมู่ที่)			
		รุนแรง	ปานกลาง	ตักยภาพ	ปลอดภัยเสถียร
10. เชียงดาว	เชียงดาว	1,14	2,9,11,15		3
	ปิงโค้ง	1,4,6,7,12	2,11		-
	เมืองคอง	-	1,2,3		-
	เมืองงาย	7	8		5
	เมืองนะ	6	1,5,9		-
	แม่นะ	8,9,11	3,7,10		-
11. แม่อาขย	ท่าตอน	2,14	3,6		-
	บ้านหลวง	3,5	-		-
	มะลิกา	-	1		-
	แม่นาวาง	1	3,6,7,8,9,10,13		-
	แม่สาว	2,7	5,10,12		3
	แม่อาขย	-	9		-
	สันต้ามื้อ	1	6,7,10		-
12. ฝาง	โป่งน้ำร้อน	2,4,6	3,5		-
	ม่อนปิ่น	2,7,10,12	1,4,8		-
	แม่ข่า	7,11	3,4,8,9		-
	แม่กะ	-	3		-
	แม่งอน	1,2,5,7,8	4,6,9		-
	แม่สุน	5,6,9	1,3,10		-
	เวียง	1,10,12,13,16	7,11		-
	สันทราย	1,4,12,14	3,6,9,10,11,13,15		-
13. หางดง	ขุนคอง	7	5		-
	น้ำแพร่	1,4,6	9,10		-
	บ้านปง	3	-		6
	บ้านแหวน	1	3,8		-
	สบแม่ข่า	1	-		-
	สันผักหวาน	-	1,2		-
	หนองแก้ว	-	2,4		-
	หนองควาย	-	7,10,11		-
	หารแก้ว	4	7		-

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมาย (หมู่ที่)			
		รุนแรง	ปานกลาง	ตักยภาพ	ปลอดภัยเสด็จ
14. สันป่าตอง	ทุ่งค้อม	7,11	3		-
	น้ำบ่อหลวง	2,5	-		-
	บ้านกลาง	-	5		-
	ทุ่งสะโตก	-	1		-
	มะขามหลวง	2,6	4		-
	แม่ก้า	7	2,6,10,11		-
	ยูหว่า	-	2,4,5,6,7,8		-
	สันกลาง	-	3		1
15. จอมทอง	ช่วงเปา	1	8		-
	คอยแก้ว	3	7		-
	บ้านแปะ	6	2,4,7,9,10,11,15,16		1
	บ้านหลวง	5,6,7,11	1,10,13,14		15
	แม่สอย	4,12,14	1,2,6,9		-
	สบเตี๊ยะ	2,6	1,4,8,9,11,13		-
16. สอด	นาคอเรือ	-	7		3
	บ่อสลิ	-	4,5		-
	บ่อหลวง	4,12	6		1
	บ้านตาล	-	4		1
	หางดง	-	7		11
	สอด	5	-		-
17. แม่แจ่ม	กองแขก	1,7,10	3,6,9,11,12		9
	แจ่มหลวง	-	2,3,4,6,7		-
	ช่างเคิ่ง	14,19	1,7,10,15		-
	ท่าผา	3	1,4,5,6		-
	บ้านจันทร์	-	3		-
	บ้านทับ	-	1,3,4,6,9,10,11		-
	ปางหินฝน	-	1,3,5,6		-
	แม่แดด	1,2	3		-
	แม่นาจร	4,5,6,15	3,8,9,10,11,13,16		2,12
	แม่ศึก	5	1,6,7,9,10,12		-

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมาย (หมู่ที่)			
		รุนแรง	ปานกลาง	ศักยภาพ	ปลอดภัยเสถียร
18. อมก๋อย	นาเกียน	4,8,10,13,14,16,2	11,12,17,19		-
	ม่อนจอง	1	3		-
	แม่ต๋น	1,2,5	6		-
	ยางเปียง	1,2,5,8,9,10	7,8,12,15		10
	สบโขง	-	3		-
	อมก๋อย	-	2,4,11,14		-
		8,20			
19. ดอยเต่า	ดอยเต่า	3	2,4,6,8		5
	ท่าเตื่อ	-	5		-
	บงตัน	-	2,3,5		-
	โป่งทุ่ง	1,9,10	7		-
	มีดกา	-	4,5		-
20. เวียงแหง	เปียงหลวง	1,3,4,5	2		-
	เวียงแหง	2,4,5,6,9,11	-		-
	แสนไห	3	1		2
21. ไชยปราการ	แม่ทะลบ	-	1,4		-
	ศรีดงเย็น	11,16	13		-
	หนองบัว	7,9	6,4,10		-
22. แม่วาว	ดอนเปา	8	-		-
	ทุ่งปี่	4,11	2,10		-
	บ้านกาด	9	-		-
	แม่วิน	3,5	12		-
23. กิ่งอ.แม่ฮอน	ทาเหนือ	-	2,3		4
	แม่ทา	6	3,7		-
	สหกรณ์	-	1,2,4,6		-
	ห้วยแก้ว	7	4		8
	ฮอนกลาง	2,7	-		-
	ฮอนเหนือ	-	3,5		4
24. กิ่ง อ.ดอยหล่อ	ยางคราม	1	-		-

บทที่ 4

พัฒนาการของปัญหาและการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของ จังหวัดพิษณุโลก

4.1 ข้อมูลพื้นฐานลักษณะทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลก

4.1.1 สภาพพื้นที่

จังหวัดพิษณุโลกมีเนื้อที่ประมาณ 10,890.05 ตร.กม. พื้นที่ตอนบนของจังหวัดเป็นภูเขาและที่ราบสูง ตอนกลางเป็นที่ราบและตอนใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ และประเทศลาว
ทิศใต้	จดอำเภอเมืองพิจิตร และอำเภอสว่างงาม จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันออก	จดอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
ทิศตะวันตก	จดอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย และอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

4.1.2 สภาพทางกายภาพ จังหวัดพิษณุโลก มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว ประมาณ 19 กิโลเมตร ที่บ้านร่มเกล้า อำเภอชาติตระการ ซึ่งบางครั้งอาจมีการลักลอบขนยาเสพติดข้ามแดน พื้นที่ที่มีการลักลอบปลูกฝิ่นและกัญชา ได้แก่ ในเขตพื้นที่อำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย และอำเภอเนินมะปราง ซึ่งเคยมีการตรวจพบการลักลอบปลูกกัญชาที่บริเวณบ้านห้วยน้ำไซ ต.เนินเพิ่ม อ.นครไทย และที่บ้านห้วยทรายเหนือ ต.บ้านแยง อ.นครไทย

4.1.3 การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดพิษณุโลกมีประชากร 869,005 แยกเป็นชาย 430,643 คน และหญิง 438,362 คน และมีพื้นที่ประมาณ 10,815.85 ตารางกิโลเมตร การปกครองแบ่งออกเป็น 9 อำเภอ 93 ตำบล 1,019 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร (41 ชุมชน) 12 เทศบาลตำบล (81 ชุมชน) 90 องค์การบริหารส่วนตำบล

4.1.4 การคมนาคม

จังหวัดพิษณุโลก เป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภาคเหนือตอนล่างที่เชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง ในภาคเหนือตอนบน/ตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 จากเชียงใหม่ ลำปาง แพร่ เด่นชัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก นครสวรรค์
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 จากตาก สุโขทัย พิษณุโลก หล่มสัก ขอนแก่น

➤ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 จากนครสวรรค์ พิชญ์โลก ซึ่งเชื่อมระหว่างภาคกลางและภาคเหนือ

นอกจากนี้ยังมีทางรถไฟเชื่อมโยงภาคกลางและภาคเหนือและสายการบินระหว่างกรุงเทพฯ กับ พิชญ์โลก

4.1.5 การศึกษา

ข้อมูลสถาบันการศึกษาของจังหวัดพิชญ์โลกปี 2546 มีทั้งสิ้น 546 แห่ง แยกตามสังกัด ดังนี้

➤ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	525	แห่ง
➤ ระดับอาชีวศึกษา	8	แห่ง
➤ ระดับอุดมศึกษา	3	แห่ง
➤ การศึกษานอกโรงเรียน	10	แห่ง

4.2 สถานการณ์ปัญหาเสพติดของจังหวัดพิชญ์โลกก่อนปี พ.ศ. 2545

จังหวัดพิชญ์โลกได้รับการพัฒนาให้เป็นจังหวัดศูนย์กลางของภาคเหนือตอนล่าง มีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตของเมืองและชุมชนอย่างรวดเร็วจนเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว การลงทุน และอื่นๆ ผลกระทบที่เกิดควบคู่มากับการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วดังกล่าว ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสังคม และปัญหาเสพติด

สภาพปัญหาเสพติดของจังหวัดพิชญ์โลก เป็นลักษณะของพื้นที่เป้าหมายเพื่อการจำหน่ายให้แก่ผู้เสพ และเป็นเส้นทางลำเลียง แต่ไม่มีแหล่งผลิต ซึ่งพอจะสรุปประเด็นสถานการณ์ได้ดังนี้

4.2.1 สถานการณ์การผลิต

จากการดำเนินงานด้านการข่าวและการปราบปรามทั้งในอดีต – ปัจจุบัน ไม่พบว่ามีแหล่งผลิตหรือแหล่งแปรรูปยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดพิชญ์โลก จากข่าวสารระบุว่าแหล่งผลิต (โดยเฉพาะยาบ้า) อยู่ในเขตประเทศลาว และพม่าอย่างไรก็ดี ยังคงมีการลักลอบปลูกพืชเสพติดในจังหวัดพิชญ์โลก ดังนี้

ฝิ่น มี 2 แหล่ง คือ

- แหล่งภูหินร่องกล้า บริเวณทิศตะวันออกของอำเภอนครไทย มีอาณาเขตเชื่อมต่อกับอำเภอหล่มสัก อำเภอเขาค้อ และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
- แหล่งภูซัด บริเวณทิศเหนือของอำเภอนครไทยต่ออำเภอชาติตระการและครอบคลุมอาณาเขตของอำเภอนาแห้ว และอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

(สถิติการลักลอบปลูกฝิ่นของจังหวัดพิชญ์โลก ยังนับไม่รุนแรงเมื่อเทียบกับ จังหวัดอื่น)

กัญชา

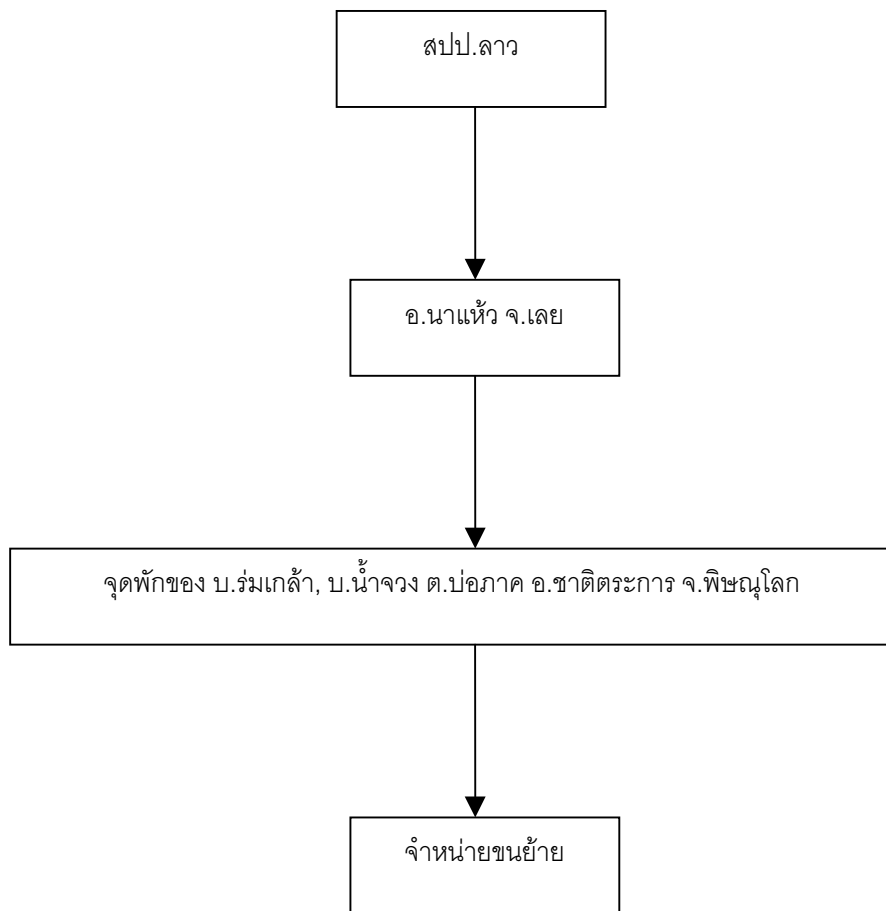
ไม่ทราบตัวเลขการปลูกที่แน่ชัด แต่จากข่าวสารการตัดฟันทำลาย ทำให้ทราบว่ายังมีการลักลอบปลูกบริเวณรอยต่อระหว่างอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลกกับอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

4.2.2 สถานการณ์การค้า

- ยาเสพติดที่มีการค้าหรือจำหน่ายมากที่สุด คือ ยาบ้า
- ผู้ค้าส่วนมากเป็นผู้ค้ารายย่อยซึ่งมีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง หรือชุมชนใหญ่
- กลุ่มผู้ค้ารายใหญ่มักจะเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง บ. ภูซัดใต้ ต.นาบัว บ.ร่องกล้า บ.ห้วยน้ำไซ ต.เนินเพิ่ม อ. นครไทย โดยเดินทางไปรับยาบ้าจากเอเยนต์ใหญ่จากภาคเหนือตอนบน เช่น จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย จ.น่าน (บางครั้งเอเยนต์ใหญ่จากภาคเหนือตอนบนนำมาส่งให้เอง) แล้วผู้ค้ารายย่อยไปรับจากชาวเขามาจำหน่ายในพื้นที่ต่างๆ อีกทอดหนึ่ง จำนวนการรับมาจำหน่ายต่อแต่ละครั้งประมาณ 2,000-4,000 เม็ด ราคาขายปลีกที่ขายให้แก่ผู้เสพ ยาบ้าเม็ดละ 80 – 100 บาท ฝิ่นน้ำหนัก 1 สลึง ราคา 100 บาท กัญชาห่อละ 30-50 บาท
- แนวโน้มสถานการณ์การค้าน่าจะสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาบ้า

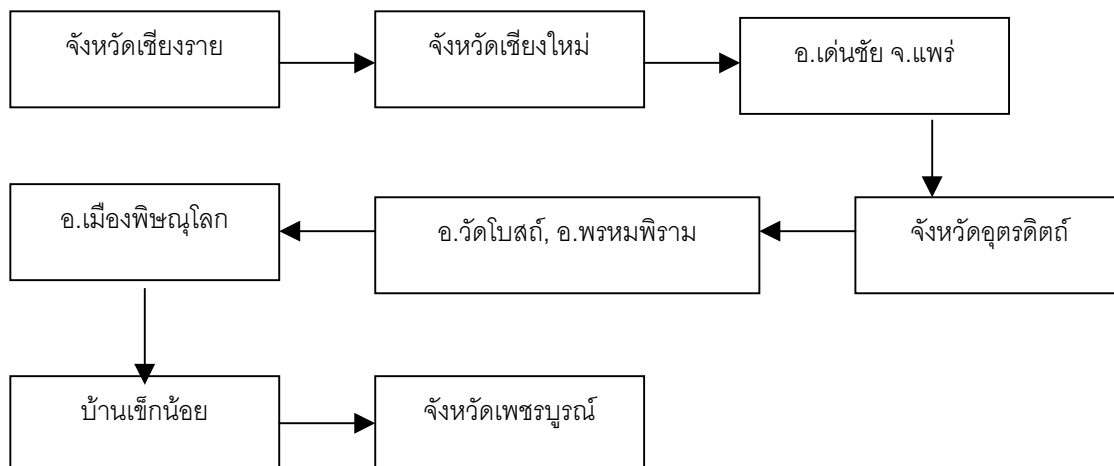
4.2.3 สถานการณ์ลำเลียง

1. ภายนอกประเทศ คือ จากประเทศลาว ผ่านเข้าสู่อำเภอนาแห้ว ตามแนวรอยตะเข็บเขตติดต่อเข้าสู่จังหวัดพิษณุโลกทางด้านบ้านร่มเกล้า หน้าที่ 8 ต. บ่อภาค อ.ชาติตระการ และเป็นจุดที่พักของยาเสพติดจึงเดินทางเข้าสู่บ้านน้ำคับหมู่ที่ 12 และบ้านน้ำจวง หมู่ที่ 13 ต.บ่อภาค อ.ชาติตระการ และเป็นจุดพักของยาเสพติดเช่นเดียวกัน เพื่อแพร่ระบาด จำหน่ายขนย้ายต่อไป

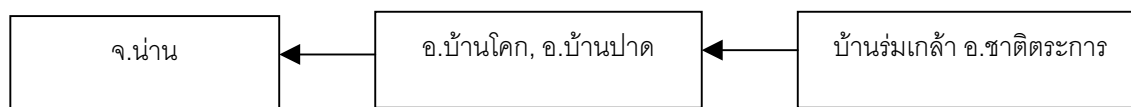

2. ภายในประเทศ แบ่งเป็น 4 เส้นทางคือ

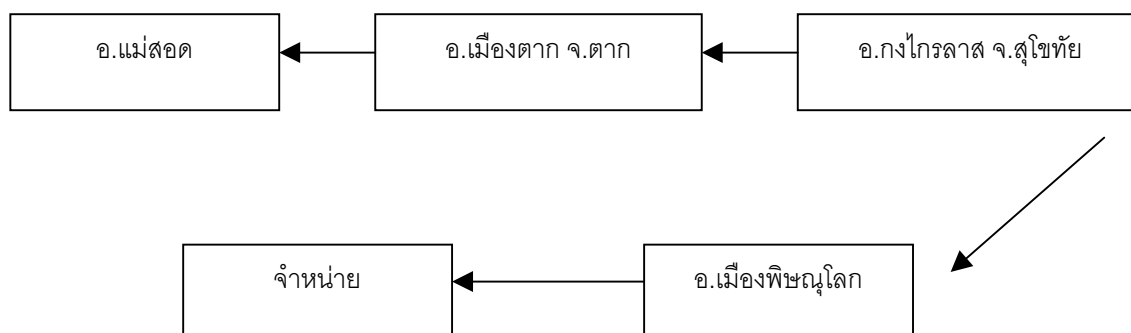
2.1 จากจังหวัดเชียงรายเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปางเข้าสู่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และเข้าสู่จังหวัดอุตรดิตถ์ ผ่านอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลกเข้าสู่อำเภอเมืองพิษณุโลก และจำหน่ายขนย้ายออกไปสู่บ้านเช็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

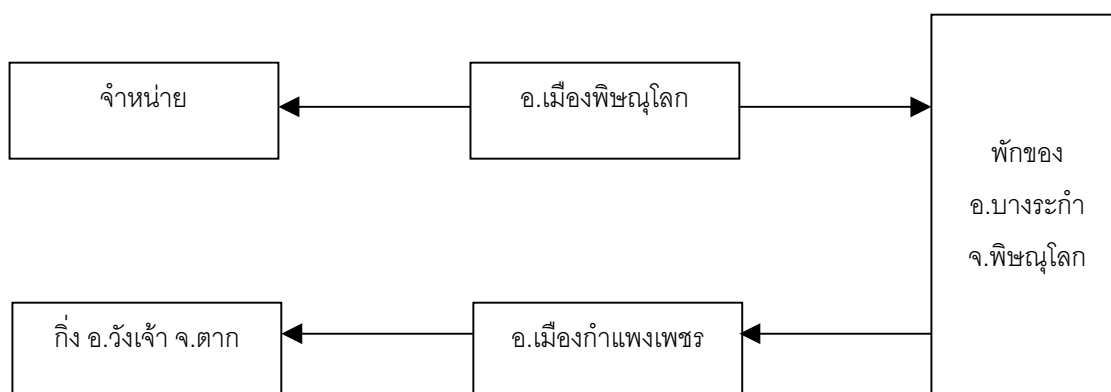
2.2 จากจังหวัดน่านเข้าสู่อำเภอบ้านโคก อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ และเข้าสู่บ้านร่มเกล้า อำเภอชาติตระการ

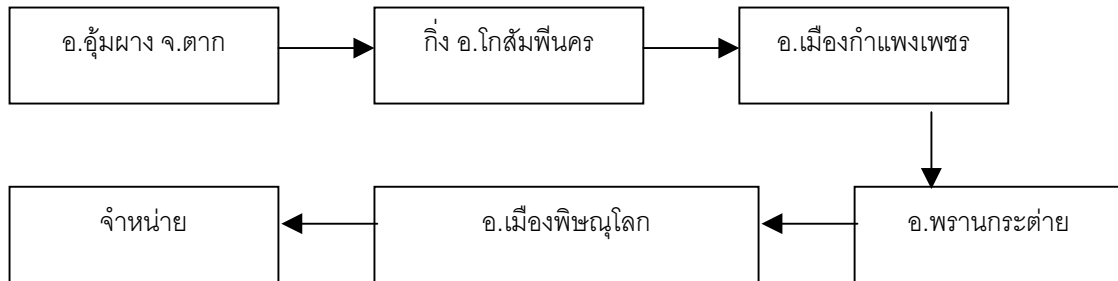
2.3 จากอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เข้าสู่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และขนย้าย เข้าสู่ อำเภอกรงไกรลาส จังหวัดสุโขทัย แพร่ระบาดเข้าสู่อำเภอเมืองพิษณุโลก

2.4 จากกิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก เข้าสู่อำเภอเมืองกำแพงเพชร ขนย้ายเข้าสู่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก และเป็นที่พักของยาเสพติดเพื่อขนย้ายเข้าสู่อำเภอเมืองพิษณุโลกเพื่อจำหน่ายต่อไป

2.5 จากอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ขนย้ายเข้าสู่กิ่งอำเภอโกสัมพีนคร จังหวัด
กำแพงเพชร เข้าสู่เมืองกำแพงเพชร ขนย้ายเข้าสู่อำเภอรานกระต่าย และเข้าสู่อำเภอเมืองพิษณุโลก ต่อไป

4.2.4 สถานการณ์การเสพ

ชนิด	กลุ่มผู้เสพ/พื้นที่ระบาด	วิธีการเสพ	แนวโน้มสถานการณ์เสพ
ยาบ้า	-นิยมเสพในกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน -แพร่ระบาดทั่วไป ชนิดที่จำหน่ายอยู่ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก คือ เม็ดสีส้ม และสีเขียวมีสีเหลืองหรือสีน้ำตาล ปนเล็กน้อย ประทับ ตัวอักษร WY	นิยามวางใส่ฟอยล์ของซอง บุหรี่ใช้ฟอลนด้านล่าง กระดาษฟอยล์แล้วใช้หลอด กระดาษหรือพลาสติกดูด ควันที่ระเหยจากเม็ดยาเข้าปอด (บางครั้งใช้การเสพด้วยบ้อง กัญชา) ส่วนการรับประทาน โดยตรง หรือการละลายฉีดเข้า เส้นเลือดมีเป็นส่วนน้อย	กว้างขวางเนื่องจาก การเสพการหาซื้อ และการพกพาได้ ง่ายประกอบกับ เยาวชนชักชวนกัน ในหมู่เพื่อนฝูง
กัญชา	-นิยมเสพในกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้ใหญ่อายุ 35-40 ปี -กลุ่มวัยรุ่นจะเสพเป็นครั้งคราว ไม่จริงจัง และ ปริมาณการเสพเพียงเล็กน้อย -กลุ่มผู้ใหญ่จะเสพประจำ และสามารถเสพได้ ทั้งวัน -นิยมเสพกันในหมู่บ้านห่างไกลการคมนาคม ในเขต ต.บ่อภาค ต.ชาติตระการ อ.ชาติ ตระการ, ต.สันโค้ง- ต.หินลาด อ.วัดโบสถ์ และ ต.บางระกำ อ.บางระกำ	-กลุ่มวัยรุ่นใช้การมวนบุหรี่เพื่อ ง่ายต่อการเสพและพกพา -กลุ่มผู้ใหญ่ใช้บ้องไม้ไผ่ใส่น้ำ	-ไม่แพร่หลายไปสู่ กลุ่มผู้เสพยาเสพ ชนิดอื่น -มีผู้นิยมเสพน้อย เนื่องจากการปลูก การพกพาและการ เสพยุ่งยาก
ฝิ่น	นิยมเสพในกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งวัยสูงอายุ ต.บ่อ ภาค อ.ชาติตระการและต.นาบัว – ต.เนิน เพิ่ม อ.นครไทย ส่วนใหญ่เป็นผู้เคยเสพฝิ่นมา ก่อนและไม่สามารถเลิกได้ในหมู่บ้านหนึ่งๆ จะมีประมาณ 5-10 คน	-ใช้กลี้งสูบฝิ่นแบบดั้งเดิม	จะลดน้อยลง เนื่อง จากการเพาะปลูก และวิธีการเสพยุ่ง ยาก
อื่นๆ สาร ระเหยยาเค ยาเลิฟ โคเคน	ในจังหวัดพิษณุโลก พบผู้เสพสารระเหยน้อย มาก ส่วนยาเสพติดประเภท ยาเค ยาอี ยาเลิฟ โคเคนไม่พบแต่อย่างใด	สุดคมสารระเหยเป็นเบื่องต้น แล้วจึงเปลี่ยนไปเสพยาเสพติด ชนิดอื่นแทน	จะลดลง เนื่องจาก ยาเค ยาอี ยาเลิฟ โคเคน ราคาแพง มาและหาซื้อยาก

4.2.5 สภาพการเสพยาเสพติดในชุมชน จำแนกได้ดังนี้

(1) อำเภอเมืองพิษณุโลก ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 8-50 ปี

คือ กลุ่มนักเรียน วัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และผู้ใหญ่ที่มีครอบครัวแล้ว ยาเสพติดจะเป็นทั้งประเภท เฮโรอีน ผีน กัญชา และสารระเหย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นประเภทกัญชาและสารระเหย โดยมีผู้คนในชุมชนเป็นผู้จำหน่ายและไปซื้อหามาจากแหล่งอื่น สถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุมต่างๆ เช่น ตามที่สาธารณะ ห้างนา และในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะขาดการดูแลจากผู้ปกครอง มั่วสุมเที่ยวเตร่ ว่างงาน และปัญหาครอบครัว

(2) อำเภอวังทอง ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 8 ปี ถึงมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

คือ กลุ่มนักเรียน วัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนและผู้ใหญ่มีครอบครัวแล้ว ยาเสพติดจะเป็นประเภท กัญชา สารระเหย และยาบ้า โดยมีผู้คนในชุมชนเป็นผู้จำหน่าย และไปซื้อหามาจากแหล่งอื่น สถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุมในที่สาธารณะ และในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะอยากลองและว่างงาน

(3) อำเภอบางกระทุ่ม ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 16 ปี ถึงมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

คือ กลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนและผู้ใหญ่มีครอบครัวแล้ว ยาเสพติดจะเป็นประเภทเฮโรอีน ผีน กัญชา และยาบ้า โดยไปซื้อหามาจากที่แห่งอื่น สถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุมในที่สาธารณะ ห้างนาและในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะมั่วสุมเที่ยวเตร่ และปัญหาครอบครัว

(4) อำเภอวัดโบสถ์ ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 16 ปี ถึงมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

คือ กลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนและผู้ใหญ่มีครอบครัวแล้ว ยาเสพติดจะเป็นประเภทเฮโรอีน ผีน กัญชาและยาบ้า โดยไปซื้อหามาจากแหล่งอื่น สถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุมในที่สาธารณะ ห้างนา และในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะมั่วสุมเที่ยวเตร่และปัญหาครอบครัว

(5) อำเภอบางระกำ ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 16 ปีถึงมากกว่า 50 ขึ้นไป

คือ กลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และผู้ใหญ่มีครอบครัวแล้ว ยาเสพติดจะเป็นประเภท ผีน กัญชา และสารระเหยโดยไปซื้อหามาจากแหล่งอื่นสถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุม และในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะ มั่วสุมเที่ยวเตร่ และว่างงาน

(6) อำเภอพรหมพิราม ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 16 ปี ถึงมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

คือกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และผู้ใหญ่มีครอบครัวแล้ว ยาเสพติด จะเป็นประเภทเฮโรอีน กัญชาและสารระเหย โดยจะมีคนในชุมชนเป็นผู้จำหน่ายและไปซื้อหามาจากแหล่งอื่น สถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุม เช่นห้างนา และในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะอยากลอง ว่างงานและมีปัญหาครอบครัว

(7) อำเภอเนินมะปราง ผู้ติดยาเสพติดจะมีตั้งแต่อายุ 8-25 ปี

คือ กลุ่มนักเรียนและวัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน ยาเสพติดจะเป็นประเภทกัญชา สารระเหย และยาบ้า โดยมีผู้คนในชุมชนเป็น ผู้จำหน่ายและไปซื้อหามาจากแหล่งอื่น สถานที่เสพคือ ตามแหล่งมั่วสุม เช่น ที่สาธารณะ และห้างร้าน สาเหตุเพราะ อยากลอง ว่างงาน และมีปัญหาครอบครัว

(8) อำเภอ นครไทย ผู้ติดตามเสด็จจะมีตั้งแต่อายุต่ำกว่า 8 ปี จนถึงอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

คือกลุ่มเด็กนักเรียน วัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนและผู้ใหญ่ที่มีครอบครัวแล้ว ยาเสด็จจะเป็นประเภท ฟืน กัญชา และสารระเหย โดยมีผู้คนในชุมชนเป็นผู้จำหน่ายและไปซื้อมาจากแหล่งอื่น สถานที่เสด็จ คือ ตามแหล่งมั่วสุม เช่น ป่าละเมาะ และในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะผู้ปกครองขาดการดูแล คบเพื่อน วางงาน และมีปัญหาครอบครัว

(9) อำเภอ ชาติตระการ ผู้ติดตามเสด็จจะมีตั้งแต่อายุต่ำกว่า 8 ปี จนถึงอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

คือ กลุ่มเด็กนักเรียน วัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนและผู้ใหญ่ที่มีครอบครัวแล้ว ยาเสด็จจะเป็นประเภท ฟืน กัญชา และสารระเหย โดยมีผู้คนในชุมชนเป็นผู้จำหน่ายและไปซื้อมาจากแหล่งอื่น สถานที่เสด็จ คือ ตามแหล่งมั่วสุม เช่น ห้างนาและในบ้านของตนเอง สาเหตุเพราะผู้ปกครองขาดความเอาใจใส่ การหยอกหลอและมีการเสด็จกันมานานแล้ว

ตารางแสดงจำนวนผู้ติดตามเสด็จของแต่ละอำเภอแบ่งตามช่วงอายุ

อำเภอ	อายุต่ำกว่า 8 ปี (คน)	อายุต่ำกว่า 8-15 ปี (คน)	อายุต่ำกว่า 16-25 ปี (คน)	อายุต่ำกว่า 26-35 ปี (คน)	อายุต่ำกว่า 36-50 ปี (คน)	อายุมากกว่า 50 ปี (คน)	รวม
เมือง	-	63	176	21	20	-	280
วังทอง	-	63	93	10	15	10	191
บางกระทุ่ม	-	5	24	-	2	-	31
บางระกำ	-	-	2	5	37	4	48
วัดโบสถ์	-	-	34	43	24	12	113
พรหม	-	-	46	31	6	2	85
พิจิตร	-	22	69	-	-	-	91
เนิน	-	110	170	88	55	35	476
มะปราง	-	12	23	40	16	-	93
นครไทย							
ชาติ							
ตระการ							
รวม	10	275	637	238	175	65	1408

ที่มา : ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2546

4.2.6 การแพร่ระบาดของยาเสพติด

อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ระดับการแพร่ระบาด			
			รุนแรง	ปานกลาง	เบาบาง	ปลอดการแพร่ระบาด
เมือง	20	154	3	89	52	10
วังทอง	11	135	15	58	45	17
บางกระทุ่ม	11	124	15	18	55	36
บางระกำ	9	86	8	6	8	64
วัดโบสถ์	12	112	5	40	56	11
พรหมพิราม	6	57	1	14	42	-
เนินมะปราง	11	137	18	30	86	3
นครไทย	6	67	4	5	9	49
ชาติตระการ	7	67	2	19	39	1
รวม	93	939	71	279	392	191

ที่มา : ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2546

จากบัญชีสรุปรายการแพร่ระบาดของยาเสพติด จังหวัดพิษณุโลก พบว่าดัชนีความรุนแรงของปัญหาเสพติด สามารถจำแนกระดับความรุนแรงของพื้นที่ได้ ดังนี้

- ระดับรุนแรง 71 หมู่บ้าน ร้อยละ 7.61 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลก
- ระดับปานกลาง 279 หมู่บ้าน ร้อยละ 29.90 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลก
- ระดับเบาบาง 392 หมู่บ้าน ร้อยละ 42.02 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลก
- ไม่ปรากฏปัญหา 191 หมู่บ้าน ร้อยละ 20.47 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า จังหวัดพิษณุโลกมีพื้นที่การแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นร้อยละ 79.53 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลก โดยการแพร่ระบาดส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ ระดับเบาบาง คือ ร้อยละ 42.02 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลก โดยพื้นที่เขตอำเภอวังทองเป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเกณฑ์ระดับรุนแรง มีจำนวนมากที่สุดคือ 18 หมู่บ้านหรือร้อยละ 25.35 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลกที่อยู่ในเกณฑ์ระดับรุนแรง 71 หมู่บ้าน ส่วนอำเภอบางกระทุ่มมีจำนวนหมู่บ้านที่ปลอดการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากที่สุดคือ 64 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 33.51 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งจังหวัดพิษณุโลกที่ปลอดการแพร่ระบาดของยาเสพติด 191 หมู่บ้าน นอกจากนี้ยัง พบว่า เขตอำเภอวัดโบสถ์เป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ตั้งแต่ระดับเบาบางถึงระดับรุนแรงจำนวน 57 หมู่บ้านหรือร้อยละ 100 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งอำเภอวัดโบสถ์ 57 หมู่บ้าน

4.2.7 ปัจจัยเอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในจังหวัดพิษณุโลก

1. สภาพภูมิศาสตร์กายภาพ จังหวัดพิษณุโลกมีสภาพภูมิศาสตร์ทางด้านกายภาพที่หลากหลาย โดยมีลักษณะทางกายภาพเป็นทั้งภูเขาสูง ที่ราบสูง ที่ลุ่มน้ำท่วมขังธรรมชาติและลักษณะของอากาศมีทั้งอากาศร้อนในบริเวณที่ราบสูงและที่ลุ่มน้ำท่วมขัง ตลอดอากาศค่อนข้างหนาวในเขต ภูเขาสูงที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกพืชไร่ในเขตพื้นที่เมืองหนาว ซึ่งรวมหมายถึงการเพาะปลูกยาเสพติดประเภทฝิ่น กัญชา โดยมีพื้นที่ส่วนหนึ่งบริเวณตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวประมาณ 24 กิโลเมตร

2. ศูนย์กลางการศึกษา ด้วยจังหวัดพิษณุโลก เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา เนื่องจากเป็นสถานที่ตั้งของสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับก่อนปฐมวัย ถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้น 553 แห่ง ซึ่งครอบคลุมนักเรียน นิสิต นักศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงหลายจังหวัดรวม 234,023 คน ซึ่งจะเป็นกลุ่มเป้าหมายในการจำหน่ายยาเสพติดของขบวนการค้ายาเสพติดแหล่งใหญ่แหล่งหนึ่ง

3. ศูนย์กลางธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวนมากที่เป็นจุดขายที่เชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้หลงใหลสู่จังหวัดพิษณุโลกตลอดทั้งปี และส่วนหนึ่งมีสถานบันเทิงและสถานบริการจำนวนมากที่ส่งเสริมธุรกิจบริการอีกทางหนึ่งด้วย

4. ศูนย์กลางการคมนาคม จังหวัดพิษณุโลก มีสภาพเป็นพื้นที่เมืองเปิดซึ่งมีโครงข่ายคมนาคมหลักเป็นประตูสู่ภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง โดยมาการคมนาคมหลักๆ คือ การคมนาคมทางอากาศเป็นที่ตั้งของสนามบินพิจิตร การคมนาคมทางบกมีรถไฟสายหลักเกิดประตูสู่ภาคเหนือ ถนนทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัดเชื่อมกับจังหวัดใกล้เคียง คือ เลย์ เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร ตลอดจนทางหลวงชนบท ซึ่งเชื่อมต่อภายในท้องถิ่นระหว่างจังหวัดอันเป็นสะดวกในการขนย้าย พักถ่าย แพร่ระบาดของยาเสพติด

5. จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่กว้างใหญ่และมีประชากรหลากหลาย สภาพเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในสังคม ตลอดจนแนวความคิดที่แตกต่างกันในการหาเงินจากการประกอบอาชีพ เช่น ชาวไทยภูเขา มีอาชีพดั้งเดิมจากการเพาะปลูกยาเสพติด ชุมชนแออัดในเมืองง่ายต่อการแพร่ระบาด ยาเสพติดพื้นที่กว้างใหญ่ยากต่อการควบคุมและปราบปราม สถานภาพทางสังคมที่ยกย่องด้วยเงินวัตถุ การเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคเหนือตอนล่างเป็นที่รวมของนักเรียน เยาวชน วัยรุ่น ซึ่งยากต่อการป้องกันยาเสพติด

4.2.8 การบำบัด

จากสภาพปัจจุบันจังหวัดพิษณุโลกมีกลุ่มผู้ติดยาเสพติดแทบทุกชนิดและมีการเข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดจากหน่วยงานสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก ดังสถิติต่อไปนี้

สถิติผู้รับการบำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดพิษณุโลก (ม.ค. 41 – ต.ค. 41)

อำเภอ	จำนวน
อำเภอเมืองพิษณุโลก	70
อำเภวังทอง	5
อำเภอนครไทย	9
อำเภอชาติตระการ	0
อำเภวัดโบสถ์	5
อำเภพรหมพิราม	7
อำเภบางระกำ	5
อำเภบางกระทุ่ม	6
อำเภเนินมะปราง	1
รวม	108

สถิติผู้รับการบำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดพิษณุโลก (ม.ค. 41 – ต.ค. 41)

แบ่งตามกลุ่มอายุ ดังนี้

อายุ (ปี)	จำนวน
13-20	64
21-30	15
31-40	15
41-50	11
51-60	3
รวม	108

สถิติผู้รับการบำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดพิษณุโลก (ม.ค. 41 – ต.ค. 41)

แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

เดือน	ประเภทของยาเสพติดที่เสพ							
	เฮโรอีน	มอร์ฟีน	ฝิ่น	กัญชา	สุรา	แอมเฟตามีน	สาร ระเหย	รวม
มกราคม	2	-	-	-	4	6	-	12
กุมภาพันธ์	-	-	-	-	1	7	-	8
มีนาคม	2	-	-	-	1	3	-	6
เมษายน	2	-	-	-	4	10	-	16
พฤษภาคม	1	-	-	-	-	3	-	4
มิถุนายน	-	-	-	-	1	15	-	16
กรกฎาคม	-	-	-	-	4	7	-	11
สิงหาคม	2	-	1	-	2	7	-	12
กันยายน	-	-	-	1	4	9	3	17
ตุลาคม	-	-	-	-	1	5	-	8
รวม	9	0	1	1	22	72	3	108

4.2.9 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดพิษณุโลก

(1) ปัญหาด้านการป้องกัน

- ปัญหาความยากจนเป็นรากเหง้าให้มั่วเข้ามาเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดมากขึ้นเนื่องจากรายได้ดี ทั้งนี้ ปัญหาความยากจนแก้ไขได้ยากมาก
- การรณรงค์เผยแพร่โทษภัยของยาเสพติด ได้กระทำอย่างต่อเนื่องแล้ว ประชาชนรับรู้กันเป็นอย่างดี แต่มีหลายปัจจัยที่ทำให้คนยังไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้แก่

ปัจจัยดังต่อไปนี้

- 4.1 รายได้จากการจำหน่ายยา หรือขนยา
- 4.2 การชักชวนจากเพื่อนฝูง ความต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูงของเยาวชน
- 4.3 โทษทัณฑ์ที่ได้รับเบาเกินไป จึงคุ้มค่าที่จะเสี่ยงในการค้า
- 4.4 ฯลฯ